

Caroline Rono
kaffeodlare, Kenya

FAIRTRADE
SVERIGE

Blir det någon på tår 2050?

Om framtidsutsikterna för vår favoritdryck
– och människorna som gör den möjlig

KAFFERAPPORT 2023

Sammanfattning

Hotet mot svenskarnas favoritdryck blir alltmer påtagligt. Globalt väntas efterfrågan på kaffe fördubblas till år 2050. Samtidigt väntas hälften av den odlingsbara marken bli obrukbar inom samma tidsperiod. Det kan låta avlägset – men för kaffeodlarna är den negativa utvecklingen tydlig redan i dag.

I en nyligen genomförd enkät bland kaffeodlare i Latinamerika svarar samtliga att situationen har förvärrats de senaste fem åren – och nio av tio förutspår att kaffeodling kommer att försvåras ytterligare till år 2050.

Utöver klimatförändringarna lyfter odlarna att det osäkra priset kommer att göra det svårare att odla kaffe i framtiden. Att kaffe är en börsnoterad råvara med volatila priser innebär en stor ekonomisk osäkerhet. Betalningen för råvaran täcker ibland inte ens odlarnas produktionskostnader och i flertalet av de största kaffeodlande länderna lever den genomsnittlige odlaren under den internationella fattigdomsgränsen. Odlarna berättar också att allt färre unga vill ta över odlingen och att de räknar med att det blir svårare att hitta arbetskraft i framtiden.

Ekvationen ökande efterfrågan, pressade priser och accelererande klimatförändringar går helt enkelt inte ihop.

Olika marknadsaktörers strävan att tillgodose konsumenters efterfrågan på lättillgängligt och billigt kaffe kan därmed, paradoxalt nog, leda till det motsatta – att kaffet blir både dyrare och mer svårtillgängligt.

Olika marknadsaktörers strävan att tillgodose konsumenters efterfrågan på lättillgängligt och billigt kaffe kan därmed, paradoxalt nog, leda till det motsatta – att kaffet blir både dyrare och mer svårtillgängligt.

Det skulle i sin tur leda till märkbara konsekvenser för Sverige, både i människors liv och i den svenska handeln. Att ställa om till en mer hållbar produktion och konsumtion ligger därför i alla aktörers intresse. Ändå sjunker för närvarande försäljningen av både ekologiskt och Fairtrade-märkt kaffe i Sverige, bland annat på grund av en prismodell som innebär att lågpriskaffe används som lockvara i handeln.

För att utvecklingen ska kunna vändas behöver ett flertal aktörer vidta åtgärder i syfte att säkra framtidens kaffe. Ett pris som täcker kostnaderna för en hållbar produktion är avgörande. Men det behövs även skärpt lagstiftning och riktat stöd till odlare för att utveckla och sprida metoder för att möta klimatförändringarna.

I slutet av denna rapport har vi listat rekommendationer för hur olika aktörer – som Sveriges regering, företag på den svenska kaffemarknaden och svenska konsumenter – kan bidra till den nödvändiga omställningen.

Innehåll

4 Förord

6 Varför en kafferapport?

Kulturbärare & global handelsvara
En högriskprodukt

8 Odlare ser ingen framtid i kaffe

Dyster framtidsbild i ny enkät
Klimatkänslig gröda
Ekonomiska & sociala risker
Sammanfattning

13 Den globala kaffemarknaden

– värdekedja i obalans

Växande exportmarknad
Ojämnt inflytande i värdekedjan
En börsnoterad råvara med volatilt världsmarknadspris
Stater som aktörer
Nya EU-direktiv för företags ansvarstagande
Sammanfattning

18 Den svenska kaffemarknaden

– lockpriser & maktkoncentration

Ett nationellt intresse
Svenskarnas kaffekonsumtion
Kaffe i dagligvaruhandeln
Den svenska kaffemodellen
Kaffe utanför dagligvaruhandeln
Offentlig konsumtion
Sammanfattning

22 Blir det någon påår 2050?

Vem vill odla kaffe i framtiden?
Vem vill betala för hållbart odlat kaffe?
Vem har råd med framtidens kaffe?

24 Odlarledd innovation

Experterna finns på marken
Frånvarande i diskussionen
Regenerativt jordbruk – tradition möter innovation
Stöd till befintliga lösningar
Sammanfattning

26 Vägar framåt & rekommendationer

Priset
Innovationerna
Kunskapen
Lagstiftningen
Den gemensamma färdplanen
Rekommendationer

28 Slutnoter

Förord

Nu bygger vi framtiden tillsammans

Jag skriver det här från kullarna i Minas Gerais, Brasiliens kaffebälte. Som kaffeodlare här har jag sett på nära håll hur extremväder förändrar spelplanen för världens odlare: Efter förra årets torka och frost i Brasilien blev de dryga 100 säckarna kaffe som jag och min familj hade räknat med att producera i realiteten bara 27 säckar. Det var första gången på tio år som vi gick med förlust.

Jag började odla kaffe när jag var 16. När jag var 21 gick vi med i ett Fairtrade-kooperativ och fick på så vis ett lån för att kunna ställa om till ekologisk odling. Samtidigt började många av mina vänner lämna landsbygden. Redan då var det svårt att se någon framtid inom kaffeodling och deras föräldrar uppmuntrade dem att "hitta ett bättre jobb". Men jag och min bror bestämde oss för att stanna. Vi pluggade agronomi och testade alla metoderna vi lärde oss på familjeodlingen. Vissa fungerade, andra inte. Efterhand började vi se bättre resultat.

Förra året sökte även jag ett annat jobb. Dock inte för att slippa arbeta inom jordbruket – utan tvärtom för att jag vill hjälpa andra och sprida kunskap. Nu planerar jag utbildningar och stöttar odlare i att öka sin tillgång till marknaden. Jag är ofta på resande fot, men på helgerna åker jag hem och hjälper mamma och pappa på gården.

Jag tror att jag och min bror är exempel på nästa generations odlare – vi vågar testa oss fram och vill öka medvetenheten i hela branschen. Och det behövs, för utmaningarna inom kaffeodling är enorma. Odlare är mer pressade än någonsin – våra produktionskostnader har ökat oerhört. Det känns som att många

inte förstår att livet blir dyrare överallt i spåren av pandemin, inte bara för konsumenter i Europa.

Därför är den här rapporten så viktig. För att den belyser den komplexa verkligheten bakom kaffet i butik. Här kan du bland annat läsa att i regionen som jag kallar mitt hem förväntas den odlingsbara marken minska, från att i dagsläget utgöra omkring 75 procent av ytan, till 25 procent i framtiden.

Men det är om vi fortsätter som i dag. Det *behöver* inte bli sanning.

Jag hoppas att den här rapporten kan fungera som en väckarklocka om hur allvarligt läget faktiskt är och att det kan få dig som läser att vilja vara en del av lösningen.

Jag hoppas att den här rapporten kan fungera som en väckarklocka om hur allvarligt läget faktiskt är och att det kan få dig som läser att vilja vara en del av lösningen. För enligt min erfarenhet är det när vi tar ett gemensamt ansvar och bygger framtiden tillsammans som det blir som allra bäst.

Paulo Ferreria Junior

Kaffeodlare & kommersiell chef på CLAC (Fairtrades producentnätverk i Latinamerika)

Älskar du också kaffe?

För många av oss är kaffe en helt väsentlig del av vardagen och något vi tar för givet. Men den här rapporten är ett bevis på att vi inte kan behandla kaffet som vilken basvara som helst. Medan vi oroar oss för ökade livsmedelspriser i Sverige kämpar kaffeodlare för att kunna försörja sina familjer med mat för dagen samtidigt som man försöker anpassa jordbruket för pågående klimatförändringar. Nästa generation unga ser ingen framtid inom kaffeodling och barn tvingas arbeta i stället för att gå i skolan. Det kan inte vara meningen att kaffeodlarna ska tvingas utstå så mycket för att vi ska kunna njuta av vårt kaffe varje dag.

Min förhoppning är att den här rapporten får fler att förstå den omöjliga ekvationen som kaffeodlare står inför när priserna pressas samtidigt som kostnaderna och kraven ökar. Och att det i sin tur gör oss villiga att betala lite mer till odlarna. Inte bara för att täcka omkostnader här och nu, utan även för att se till att kaffeodling över huvud taget ska finnas kvar i framtiden.

För så här enkelt är det: Om vi älskar kaffe och vill kunna konsumera det även i framtiden måste vi investera i kaffeodlarna redan i dag. Det är dags att vi förstår att kaffe är en riskråvara och att vi inte kan ta vårt morgonkaffe för givet!

Foto: Fairtrade Sverige

Cecilia Ceder

Vd, Fairtrade Sverige

Det här är Fairtrade

Fairtrade är en internationell certifiering av råvaror som odlas i länder med utbredd fattigdom. Certifieringen innebär att varan är producerad med hänsyn till högt ställda sociala, ekonomiska och miljömässiga krav.

Fairtrade sätter ett minimipris på råvaror, med syfte att minst täcka odlarnas kostnad för produktionen. Vid försäljning av råvaran får odlarna dessutom en extra premie som de gemensamt väljer hur de vill investera. Det kan till exempel vara i satsningar på hälsovård, utbildning, förbättrad infrastruktur eller omställning till ekologisk odling.

Odlarna är representerade i Fairtrade genom tre olika producentnätverk i Asien, Afrika och Latinamerika och innehar 50 procent av rösterna i Fairtrade Internationals högsta beslutande organ.

När det gäller kaffe certifierar Fairtrade endast småskaliga familjejordbrukare i kooperativ. Redan i slutet av 1980-talet certifierades det första kaffekooperativet, i Mexiko, som en reaktion på den svåra ekonomiska och sociala situationen för odlare där. Kaffe var alltså den första produkten som Fairtrade tog fram kriterier för.

Fairtrade är en tredjepartscertifiering. Kontrollerna utförs av Flocert, ett oberoende internationellt kontrollorgan med ISO 17065-ackreditering.

Fairtrade har även kriterier för bananer, kakao, bomull, rosor, te, vin med mera.

Yury Sanchez och hennes man är medlemmar i kaffekooperativet CADIBRINE i El Nazareno i Colombia.
Foto: Juan Nicolás Becerra Manrique

Foto: Yoann Donzé/Unsplash

400-talet f.Kr

Enligt legenden upptäckts kaffet i Etiopien av en getherde som ser hur getterna får energi efter att ha ätit bären från en vildväxande kaffeplanta.⁴

Foto: British Library/Unsplash

1600- och 1700-talet

Kaffet blir en inkomstbringande gröda i de europeiska kolonierna i Västindien och delar av Sydamerika. För att driva plantagerna krävs billig arbetskraft, vilket bidrar till den transatlantiska slavhandeln.⁶

Foto: Mito Mitoeger/Unsplash

Tidigt 1900-tal

Nya varianter som snabbkaffe, vakuumförpackat kaffe och koffeinfritt kaffe utvecklas.⁷

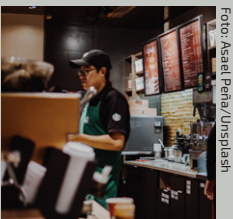

Foto: Asael Peña/Unsplash

1970-tal

Starbucks slår upp portarna i Seattle och etablerar därefter kaféer över hela världen och försäljningskurvorna vänder uppåt igen.⁸

Foto: Jakob Braun/Unsplash

1600-talet

Efter att kaffet har spritts över mellanöstern når det Europa där det första kaffehuset öppnar i Venedig. Bara 75 år senare finns hela 2 000 kaffehus bara i London.⁵

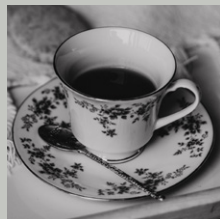

Foto: Priscilla Du Preez/Unsplash

Sent 1700-tal

Kaffe är en etablerad dryck i nästan hela världen.

Foto: Joe Pixabay

1950-tal

En hel generation av ungdomar väljer Coca-Cola framför det svarta guldets och kaffe ser en nedåtgående trend i USA för första gången i dryckens historia.

Varför en kafferapport?

Kaffe är en av de mest handlade och konsumerade dryckerna i världen. Bara i Sverige – ett av världens mest kaffedrickande länder – dricker vi mer än tusen koppar per person och år. Det betyder också att kaffet har en stor ekonomisk betydelse för en mängd olika aktörer, från småskaliga odlare till multinationella bolag och hela stater.

Samtidigt är kaffe en råvara med särskilda utmaningar. Kaffeodlingen bedrivs huvudsakligen i småskaliga familjejordbruk och odlare vittnar om dåliga arbetsvillkor och inkomster som inte går att leva på. Kaffebusken är också mycket känslig för klimatförändringar.

Faktum är att det finns en stor osäkerhet kring framtiden för svenskarnas favoritdryck. Kommer kaffe över huvud taget att gå att odla i framtiden – och vem ska göra det? Vilka möjligheter och utmaningar bör adresseras och hanteras för en mer hållbar kaffebransch, i dag och i framtiden? Vilka förändringar är möjliga och hos vilka aktörer ligger svaret – och ansvaret?

Syftet med den här rapporten är att ge en nulägesbild av de utmaningar som kaffet står inför och att blicka framåt mot 2050. Förhoppningen är att rapporten ska fungera som ett underlag för vidare diskussioner för olika aktörer som har ett intresse av en hållbar produktion och konsumtion av kaffe.

Källmaterialet består av en rad rapporter och artiklar som belyser kaffebranschen ur olika vinklar. Vi har särskilt fokuserat på att belysa ämnet ur kaffeodlarnas perspektiv – de människor som lever och verkar närmast de problem som hotar kaffets framtid. Rapporten innefattar bland annat en ny enkät där kaffeodlares röster ger en bild av olika utmaningar och möjligheter inför framtiden.

Kulturbärare & global handelsvara

Kaffet har en brokig historia. Från de etiopiska skogarna och legenden om getterna som upptäckte kaffet, till kaffet som stapelvara på en global marknad för miljarderna konsumenterna.¹ Däremellan har kaffet fått fylla en funktion som bland annat rikemansdryck och statusmarkör för de välbärgade och politiskt intresserade, men också som njutningsmedel hos den breda massan, i puttrande "kaffepettrar" och som "kaffegök" i folkhemmet.

I dag finns det en enorm variation av kaffesorter och kvaliteter, allt från lågprispriskaffe på kampanj i matbutiken till dyra specialblandningar från mikrorosterier. Samtidigt utgör kaffeindustrin en viktig inkomstkälla för miljontals människor, utifrån en värdekedja som innefattar många olika aktörer, från kaffeodlare till konsument. Den största konsumtionen per capita finns i de nordiska länderna, med Finland på första plats.²

I Sverige konsumerar vi 8,2 kilo kaffe per person och år, vilket motsvarar ungefär tre koppar kaffe per dag.³ Denna konsumtion har sin grund i kultur och tradition, såsom våra kafferaster på arbetsplatsen eller fikastunder i olika sociala sammanhang, liksom mörka vintrar och behov av en dryck som piggar upp.

En högrisk- produkt

Kaffets historia är intimt förknippad med slaveriets framväxt. Även om slaveriet i formell mening är avskaffat är kaffet än i dag en högriskprodukt med stora problem med mänskliga rättigheter och miljö inom produktionen. Tvångsarbete förekommer dessutom fortfarande på kaffeplantager i Brasilien och bland kaffe kooperativ i Honduras.¹² Kaffeodlare vittnar om dåliga arbetsvillkor och inkomster som inte går att leva på. I ett flertal länder i Asien, Latinamerika och Afrika tvingas barn arbeta på kaffeodlingarna.¹³

Utöver den dåliga betalningen och de låga inkomsterna möter kaffeodlare även utmaningar i form av klimatförändringar, skadedjur och växtsjukdomar som riskerar att förstöra hela skördar.

Foto: Remo Naefeli

Från kaffebär till kaffekopp

Kaffeplantan är en buske eller ett litet träd som börjar producera röda bär efter tre till fyra år. Därefter plockas varje bär oftast för hand, i en mycket arbetsintensiv process. Det är vanligt att kaffeodlare behöver hyra in tillfällig arbetskraft när det är dags att skörda.⁹

Efter skörden processas bären med hjälp av en maskin som skiljer bärrets fruktkött från innandömet. Kvar blir en grön bön som sorteras efter vikt, storlek och kvalitet för vidare försäljning.¹⁰ Därefter rostas den gröna bönan – som får en brun färg – för att frigöra smakämnen och aromer.

Till en enda kopp kaffe går det åt ungefär 32 stycken bär – det vill säga 64 kaffebönor.¹¹

Guideone Machado Carrari,
kaffeodlare, Brasilien.
Foto: Julio César Huber

Odlare ser ingen framtid i kaffe

En av de saker som skiljer kaffe från många andra livsmedel är att produktionen i allmänhet är mycket småskalig. Den stora merparten av all kaffeodling sker inom familj jordbruk med en odlingsmark på mindre än fem hektar, motsvarande cirka sju fotbollsplaner. 25 miljoner odlare på 12,5 miljoner gårdar och plantager utmed ekvatorn är direkt beroende av kaffe för sin försörjning.¹⁴

Samtidigt är naturligtvis hela kaffemarknaden och alla dess intressenter beroende av odlarna – för att det ska finnas kaffe att dricka i framtiden måste det också finnas människor som odlar kaffet. Odlarna är också de som först ser och påverkas av klimatförändringar och andra faktorer som kommer att vara avgörande för kaffets framtid. Ändå tjänar endast en minoritet av världens kaffeodlare i dag en inkomst över fattigdomsgränsen.¹⁵

Dyster framtidsbild i ny enkät

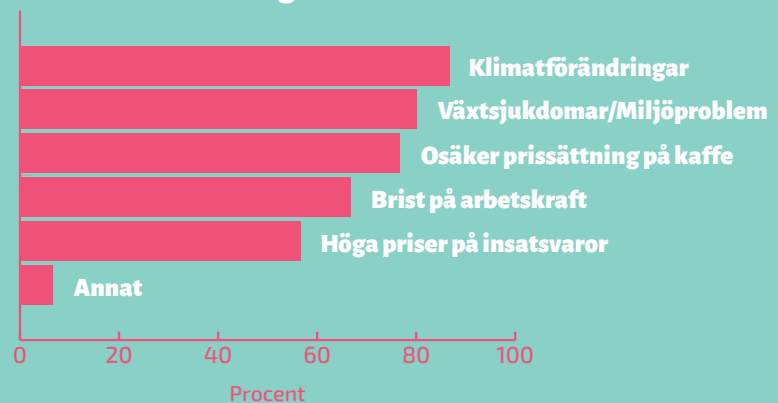
För att få en tydligare bild av hur odlare ser på sin situation i dag och på kaffets framtid, genomförde Fairtrade Sverige under januari 2023 en enkät med Fairtrade-certifierade kaffeodlare i Latinamerika.

Även om enkäten ger en begränsad bild av odlarnas verklighet visar den tydligt att läget är akut: klimatförändringarna har redan en stor påverkan på kaffeodlarnas vardag och många av dem ser ingen framtid alls inom kaffeodling. Det låga priset som odlarna får betalt för sina kaffeböror är ett stort orosmoment, liksom begränsade möjligheter till klimatanpassning. Situationen har också förvärrats märkbart de senaste fem åren.

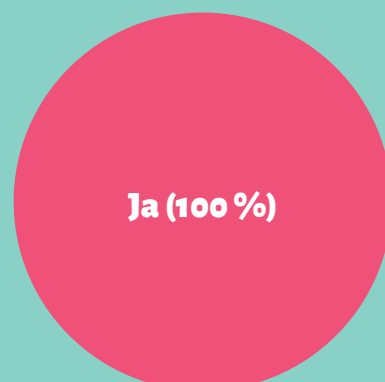
Hur ser du på möjligheterna att odla kaffe år 2050?

Vilka är de största utmaningarna för dig/ kaffeodlare i dag?

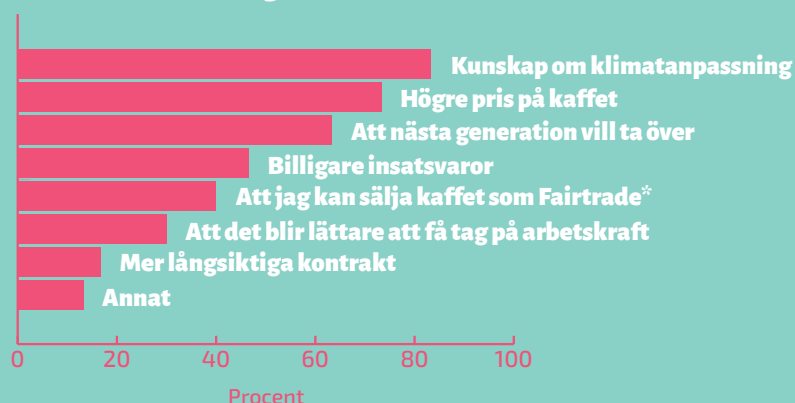
Har dessa utmaningar förvärrats de senaste fem åren?

Märker du som kaffeodlare av klimatförändringarna?

Ja (100 %)

Vad krävs för att du ska kunna odla kaffe år 2050?

*Om efterfrågan på Fairtrade inte är tillräcklig kan Fairtrade-certifierade odlare behöva sälja resterande kaffe på den konventionella marknaden och går då miste om de ekonomiska fördelar som Fairtrade-certifieringen annars för med sig.

Om enkäten

Enkäten genomfördes i januari 2023 och besvarades av representanter för Fairtrade-certifierade kaffekooperativ i Latinamerika. Totalt 30 odlare besvarade enkäten. Enkäten innehöll sju frågor, varav några flervalsfrågor och några fritextfrågor. Den distribuerades via en gemensam Whatsapp-grupp som producentnätverket CLAC (Coordinadora Latinoamericana y del Caribe de Pequeños Productores y Trabajadores de Comercio Justo) använder sig av för kommunikation.

Odlingen förutspås bli svårare till 2050

I enkätsvaren framkommer att nio av tio odlare förutspår att kaffeodling kommer att försvåras till år 2050. Av dessa tror drygt åtta av tio att kaffeodlande kommer att vara mycket svårare, medan resten tror att det kommer att vara lite svårare.

"Kaffeodling kommer att bli betydligt svårare innan år 2050."

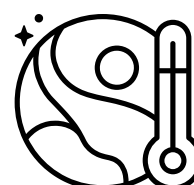
Citat från Fairtrades odlarenkät

Knappt nio av tio anger klimatförändringar, ökade temperaturer och förändringar i vädret som ett överhängande problem. Åtta av tio tycker även att andra miljöproblem och/eller växtsjukdomar är ett stort hot. Andra miljöproblem kan till exempel innefatta vattenbrist och brist på biologisk mångfald. Därutöver anger fler än sju av tio den osäkra prissättningen på kaffe som ett starkt orosmoment.

Två av tre odlare upplever svårigheter med att hitta arbetskraft och drygt hälften anser att det är svårt att möta de höga priserna på insats- och produktionsmedel, såsom gödsel och bekämpningsmedel.

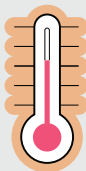
Klimatförändringar redan synliga

Enkätsvaren målar ett dystert framtidsscenario – men det är också uppenbart att klimatförändringarna inte enbart är ett problem på sikt. Samtliga svarande i enkäten uppger att de redan i dag märker av klimatförändringarna i sitt vardagliga arbete. Samtliga anser också att situationen har förvärrats de senaste fem åren. Flera svarar att klimatförändringarna började bli påtagliga för mellan 10 och 15 år sedan och bland de konkreta problem som nämns finns ökande och mer opålitliga skyfall, högre temperaturer, en förlängd sommarperiod och en ökande förekomst av växtsjukdomar.

Kaffebuskar – extremt känsliga för temperatur- höjningar

- Vid en grads höjning påverkas kvaliteten på kaffet.
- Vid två graders höjning minskar skörden drastiskt.
- Vid tre graders höjning kämpar busken för att ens överleva.

Källa: Fairtrade Nederländerna

"Klimatförändringarna påverkar redan människors hälsa på många sätt. Extrema väderhändelser som värmeböljor, stormar och översvämningar blir allt vanligare. De orsakar redan i dag dödsfall och sjukdomar, såväl som störningar av livsmedelssystem. Livsmedelssäkerheten är hårt påverkad."

Citat från Fairtrades odlarenkät

Värt att notera är att den förvärrade situationen inte bara gäller klimat- och miljörisker. Även när det gäller ekonomiska problem på grund av osäkra priser upplevs situationen som mycket svår. I fritextsvar anger många odlare det låga världsmarknadspriset på kaffe som en av de stora utmaningarna för att få livet att gå ihop och flera pekar på en potentiellt bristande livsmedelssäkerhet i framtiden. "För att kaffeindustrin ska vara lönsam i framtiden måste priset förbättras och jordbruket bli mer miljövänligt", konstaterar en odlare i enkäten.

Brist på ansvarstagande från marknadens aktörer

Vidare visar enkätsvaren på en tydlig frustration över bristen på jämlikhet och inflytande i kaffets värdekedja. Bland annat pekar en odlare på socio-ekonomiska faktorer och snedvriden konkurrens som ett stort hinder. En annan menar att vinsterna måste nå hela vägen till producentnivå i stället för att stanna hos mellanhänderna. Även bristande ansvarstagande påpekas. "Både branschen och konsumenterna

måste vara medvetna om och ägna större uppmärksamhet åt klimatförändringarna", skriver en odlare. En annan menar att medvetenheten måste öka bland alla aktörer. "Alla måste arbeta tillsammans och det behövs ett ökat stöd till producenterna", skriver en odlare.

Ungdomar flyr landsbygden

Svaren avslöjar även en utbredd oro över att ungdomarna inte vill ta över odlingen. Unga ser ingen framtid i kaffeodling utan flyr i stället landsbygden till förmån för annan sysselsättning i närmaste stad. "Om ungdomarna ska fortsätta inom kaffebranschen krävs det att den blir lukrativ för dem. Annars flyttar de till städerna", konstaterar en odlare i enkäten.

Klimatkänslig gröda

Allt jordbruk världen över kommer att påverkas av klimatförändringarna,¹⁶ men förändringarna beräknas slå extra hårt och snabbt mot just kaffe. Kaffebusken kräver nämligen mycket specifika förhållanden vad gäller höjd, temperatur och regnmönster för att kunna växa.¹⁷

De senaste 40 åren har den negativa klimatpåverkan på kaffe ökat. Ny forskning visar att frekvensen av "klimatrisker", det vill säga suboptimala odlingsförhållanden på grund av extrema förhållanden, ökade i alla studerade regioner under denna period. Mellan 2010 och 2020 inträffade fem av de sex år då regionerna utsattes för flest antal klimatrisker.¹⁸

Ungefär 60 procent av alla kaffesorter är redan i dag hotade av klimatförändringar, avskogning, växtsjukdomar och skadedjur.¹⁹ Enligt Stockholm Environmental Institute

Så kan kaffe klimatanpassas

För att anpassa kaffeodlingen till klimatförändringarna krävs ett skifte från dagens monokulturella jordbruksmetoder – där en enda sorts gröda odlas på en stor, öppen yta som vid något tillfälle har skövats på skog. Sådana metoder urholkar jorden och tar bort naturens egna skydd mot översvämningar och torka.⁹⁵

I stället bör kaffe odlas i skydd av träd och i områden med hög biologisk mångfald. Exempel på klimatanpassande åtgärder är därför plantering av skuggträd, diversifiering av grödor och främjandet av småskaligt familjejordbruk framför stora plantager.⁹⁶

Nya sorters fröplantor som är mer motståndskraftiga kan

också tas fram. Experiment med sådana görs redan på många håll, bland annat genom att korsbefrukta latinamerikanska kaffesorter med vilda etiopiska sorter.⁹⁷ Fröplantorna behöver dock vara motståndskraftiga mot flera olika sorters angrepp och problem och också anpassas till lokala förutsättningar.⁹⁸

Kaffeplantorna kan i vissa fall flyttas högre upp i bergen, men det kräver att odlarna har tillgång till den marken och att ingen skog avverkas i omplanteringen.

Klimatanpassning kan också innefatta tillgång till utbildning, vattenreserver, med mera.

kan klimatförändringarna leda till en minskning i den globala produktionen av arabicakaffe med 45,2 procent och robustakaffe med 23,5 procent.²⁰ Och enligt en ofta citerad schweizisk studie från 2014 kommer alltså hälften av den areal som i dag lämpar sig för kaffeodling inte längre att göra det år 2050.²¹

Arabica extra utsatt

Särskilt utsatt är arabicaplantan, som är den vanligaste kaffesorten. Eftersom den ofta växer på bergssluttningar innebär regn och nederbörd, tillsammans med avskogning och erosion, en ökad risk för att värdefull jord kan spolats bort. I värsta fall sker även större jordskred.²² Även om kaffe odlas i ett 70-tal länder i Latinamerika, Afrika och Asien är det alltså begränsat till vissa regioner i dessa länder där förutsättningarna är de exakt rätta. De klimatrelaterade riskerna för kaffet beräknas få en oproportionerligt stor effekt på just småskaliga kaffeodlare i dessa länder, som i dag producerar omkring 70 procent av allt världens kaffe.²³

Olika regioner – olika utmaningar

I länder som Honduras, Nicaragua och Guatemala drabbas odlare ofta av kombinationer av långa torrperioder, skyfall och orkaner samt väderfenomenet El Niño.²⁴ Även världens största kaffeproducent Brasilien står inför stora utmaningar: I Minas Gerais och São Paulo-provinserna, där 70–75 procent av landytan i dag lämpar sig för kaffe, beräknas i framtiden bara cirka 20–25 procent göra det. I Goiás-regionen kommer kaffe kanske inte kunna odlas över huvud taget. I Afrika beräknas Västafrika och områdena kring Kongofloden att drabbas extra hårt av uppvärmningen och i Vietnam – som i dag producerar näst mest kaffe i världen – riskerar stora delar av marken att inte längre lämpa sig för kaffeodling år 2050.²⁵

Skörd en gång om året

Det faktum att kaffe oftast bara skördas en gång om året komplicerar kaffeodlarnas försörjningssituation ytterligare.

Om skörden uteblir under ett år får det stora konsekvenser för familjeekonomin. Om en odlare ändrar sitt odlingsmönster, flyttar på kaffebuskarna eller gör andra förändringar i sitt sätt att bedriva jordbruket kan det ta flera år innan det får effekt på själva skörden.²⁶

Avskogningens moment 22

I teorin kommer kaffe att kunna odlas på nya platser när vädret förändras. Men det kräver att kaffebuskarna flyttas till högre altituder än i dag, alltså mark som odlarna i dagsläget kanske inte har tillgång till. Dessutom kommer det kräva att mer skog behöver fällas.²⁷ Avskogning på grund av behovet av nya odlingsbara marker syns redan nu i många länder, såsom Vietnam, Indonesien, Etiopien och Peru.²⁸

Samtidigt som avskogning kan ge nya möjligheter för kaffeodling är det dock ett allvarligt hot mot den biologiska mångfalden. Skogen är hem åt över hälften av alla världens landlevande djur och tre fjärdedelar av alla fåglar. Skogen har också stor påverkan på regnmönster, vatten, jordkvalitet och för att motverka översvämningar.²⁹ Att kaffe ofta odlas på avskogade ytor står också i skarp kontrast till att kaffeplantan egentligen trivs bäst på odlingsmark där det finns stor biologisk mångfald och tillgång till skuggträd.³⁰

Ytterligare ett problem med förflyttningen av kaffebuskar till nyligen avskogad mark är att sådant kaffe snart inte kommer att få säljas inom EU, som är en världens största konsumentmarknader.³¹ I december 2024 träder en ny förordning i kraft i EU. Den förbjuder försäljning på EU:s inre marknad av produkter som på något sätt kan kopplas till avskogning.³² Då blir förflyttning av plantorna en omöjlig lösning rent ekonomiskt för de allra flesta kaffeodlare.

"Våra möjligheter och kapaciteter att odla kaffe i skogsjordbruk behöver stärkas."

Citat från Fairtrades odlarenkät

Så bidrar Fairtrade till klimatanpassning

Förutom ett minimipris för kaffet har Fairtrade mekanismer för kompensation till odlare som väljer att odla mer hållbart, i form av bland annat ett extra prispåslag för ekologisk odling. För kaffe handlar det om ytterligare 40 cent utöver minimipriset på 1,8 dollar per amerikanskt pound (cirka 0,5 kilo) kaffe. I Fairtrades kriterier finns också uttryckliga krav på att minska utsläppen i jordbruket, motverka erosion och öka markens bördighet samt att använda vatten mer effektivt. När odlare väljer att ansluta sig till Fairtrade väljer de alltså många gånger att investera i ett mer klimatsmart jordbruk.

Odlare väljer också ofta att investera Fairtrade-premien i miljöfrämjande åtgärder och klimatanpassning. Nedan följer några exempel:

- I Tanzania har odlare investerat premien i kompostjord, vilket hjälper plantorna anpassa sig till ett varmare klimat.
- I Costa Rica har odlare använt premien till att plantera skog på områden som tidigare avverkats. Träden agerar skydd mot solen.
- I Nicaragua har odlare investerat premien i vattenbehållare så

att färskvatten alltid ska finnas i lager vid händelser av torka. Det vattnet används i bevattningsystem i hela Matagalpa-regionen.

- I Uganda har odlare använt premien för att odla fram mer motståndskraftiga fröväxter som delas ut till kooperativets medlemmar för frivillig plantering.
- I Brasilien har odlare lagt undan en del av premien i en särskild klimatfond. Efter torkan och frosten 2021 delades pengarna från fonden ut till dem vars skördar helt gick förlorade i extremvädret. Det gav dem ett litet kapital att börja om igen.

Ekonomiska & sociala risker

Klimatförändringarna – och möjligheten att fortsätta producera kaffe i framtiden – är också intimt sammankopplade med de ekonomiska och sociala problem som odlare brottas med.

Sällsynt med levnadsinkomst

Endast en liten del av världens kaffeodlare tjänar en levnadsinkomst, alltså den inkomst som krävs för att täcka grundläggande behov som näringsriktig mat, rent vatten, skolgång för barnen, sjukvård och en extra buffert för oförutsedda utgifter.³³ Forskning visar att av världens tio största kaffeproducerande länder var det under 2018–2019 bara i två (Brasilien och Vietnam) som kaffeodlare i genomsnitt hade en tillräcklig inkomst för att leva över fattigdomsgränsen.³⁴

I den enkät som genomförts i samband med denna rapport framkommer också att den osäkra prissättningen på kaffe kommer att göra odlarnas arbete ännu svårare framöver. Fler än 7 av 10 uppger att priserna måste öka för att de ska kunna fortsätta odla kaffe i framtiden.

Barnarbete i 17 kaffe-producerande länder

Fattigdom är förknippat med ett stort antal sociala risker i kaffeproduktionen, bland annat barnarbete. Kaffebranschen är en av de branscher där barnarbete är som mest utbrett sett till antal länder där det förekommer. I hela 17 länder har barnarbete på kaffeodlingar bekräftats, däribland i Brasilien, Colombia, Kenya, Uganda och Vietnam.³⁵ Det handlar alltså om arbete som är skadligt för ett barns hälsa eller hindrar barnets skolgång.³⁶

En studie från Stockholms universitet från 2022 visar på komplexiteten kring barnarbete kopplat till andra hållbarhetsaspekter. I sydvästra Etiopien fyller kaffeodlare en viktig roll för den biologiska mångfalden genom att de odlar i skuggan av träd, vilket bidrar till de globala hållbarhetsmålen. Samtidigt använder 90 procent av de studerade hushållen sig av barnarbete. Barnen arbetar exempelvis med att plocka bär och skydda kaffebuskar och andra grödor från vilda djur. Hälften av de barn som arbetar samtidigt som de går i skolan har hög skolfrånvaro. Dessutom framkommer att barnarbete är vanligare ju fattigare hushållet är.³⁷ Mängden arbete som barn och unga utför på kaffeodlingar ökar när kaffepriset faller och när föräldrar tvingas leta efter lönearbete utanför det egna jordbruket.

Ökande medelålder bland odlare

En annan risk för kaffets framtid som är intimt förknippad med odlares ekonomiska situation är deras ökande medelålder. Den utsatta situationen för världens kaffeodlare har gjort att många slutar med sin produktion, börjar odla andra grödor eller söker mer inkomstbringande arbeten i städerna. Kaffeodlarnas barn ser sällan någon framtid inom yrket och lämnar landsbygden för att söka lyckan någon annanstans. Problemet har varit känt i många år, men fortsätter enligt Fairtrades odlarenkät att eskalera. I enkäten uppger två av tre att de har svårt att hitta ny arbetskraft och många berättar att deras barn inte är intresserade av att ta över odlingen. Det har lett till att medelåldern bland kaffeodlare i världen i dag ligger på omkring 60 år.³⁸

“Ett stort problem är bristen på arbetskraft på grund av migration från landsbygden till städer eller andra länder.”

Citat från Fairtrades odlarenkät

Klimatanpassning kräver finansiering & stöd

Inkomstnivåerna är avgörande för att kaffeodlarna ska ha möjlighet att investera i klimatanpassning och bedriva ett mer miljömässigt hållbart jordbruk. Forskare som studerat klimatförändringarnas påverkan på jordbruket påtalar exempelvis hur den prispress som drabbar odlarna i början av värdekedjan gör det svårt för dem att vidta de mest basala åtgärderna för att öka jordbrukets motståndskraft eller investera i bekämpning av skadedjur och sjukdomar.³⁹

Ofta tar det många år innan investeringar i mer hållbara jordbruksmetoder ger avkastning. Det innebär en stor ekonomisk osäkerhet för odlare som riskerar förlora en hel årsinkomst om kaffet inte ger avkastning under en säsong. Extern finansiering är därför nödvändig för att omställningen ska kunna genomföras i praktiken. Många familjejordbrukare som lever och arbetar i regnskogsområden behöver dessutom extra stöd och finansiering för att fortsätta skydda och återställa marken.⁴⁰

För majoriteten av dagens familjejordbrukare inom kaffe är implementeringen av klimatanpassningsåtgärder i dag utom räckhåll, på grund av bristande tillgång till kunskapsdelning, organisatoriskt stöd och ekonomisk finansiering. En mer stabil prissättning på kaffe och en bredare mångfald av inkomstkällor för odlarna är därför exempel på konkreta klimatanpassningsåtgärder.⁴¹ Trots allt detta återinvesterar kaffeföretagen, med några få undantag, i dagsläget nästintill noll procent av sin vinst i en mer hållbar kaffeproduktion.⁴²

Sammanfattning

- Majoriteten av allt kaffe odlas inom småskaligt familjejordbruk.
- Kaffeproduktionen kantas av dåliga arbetsvillkor och låga inkomster. Barnarbete är vanligt förekommande.
- Många kaffeodlare ger en dyster framtidsbild – merparten svarar i en ny enkät att odlingen kommer att bli mycket svårare till 2050. Hälften av den areal som det i dag går att odla kaffe på kan vara obrukbar till år 2050 och samtliga odlare känner redan i dag av klimatförändringarna i sin vardag.
- En stor del av världens kaffeodlare lever under fattigdomsgränsen. Det osäkra priset på kaffe lyfts av odlare som en anledning att kaffeodling kommer att bli ännu svårare i framtiden.
- Den ökande medelåldern lyfts som en framtidsutmaning. Två av tre odlare uppger att de har svårt att hitta arbetskraft och många påtalar att ungdomarna flyr landsbygden.
- De flesta kaffeodlare saknar i dagsläget ekonomiska möjligheter att investera i klimatanpassning och ett mer hållbart jordbruk.

Den globala kaffemarknaden – värdekedja i obalans

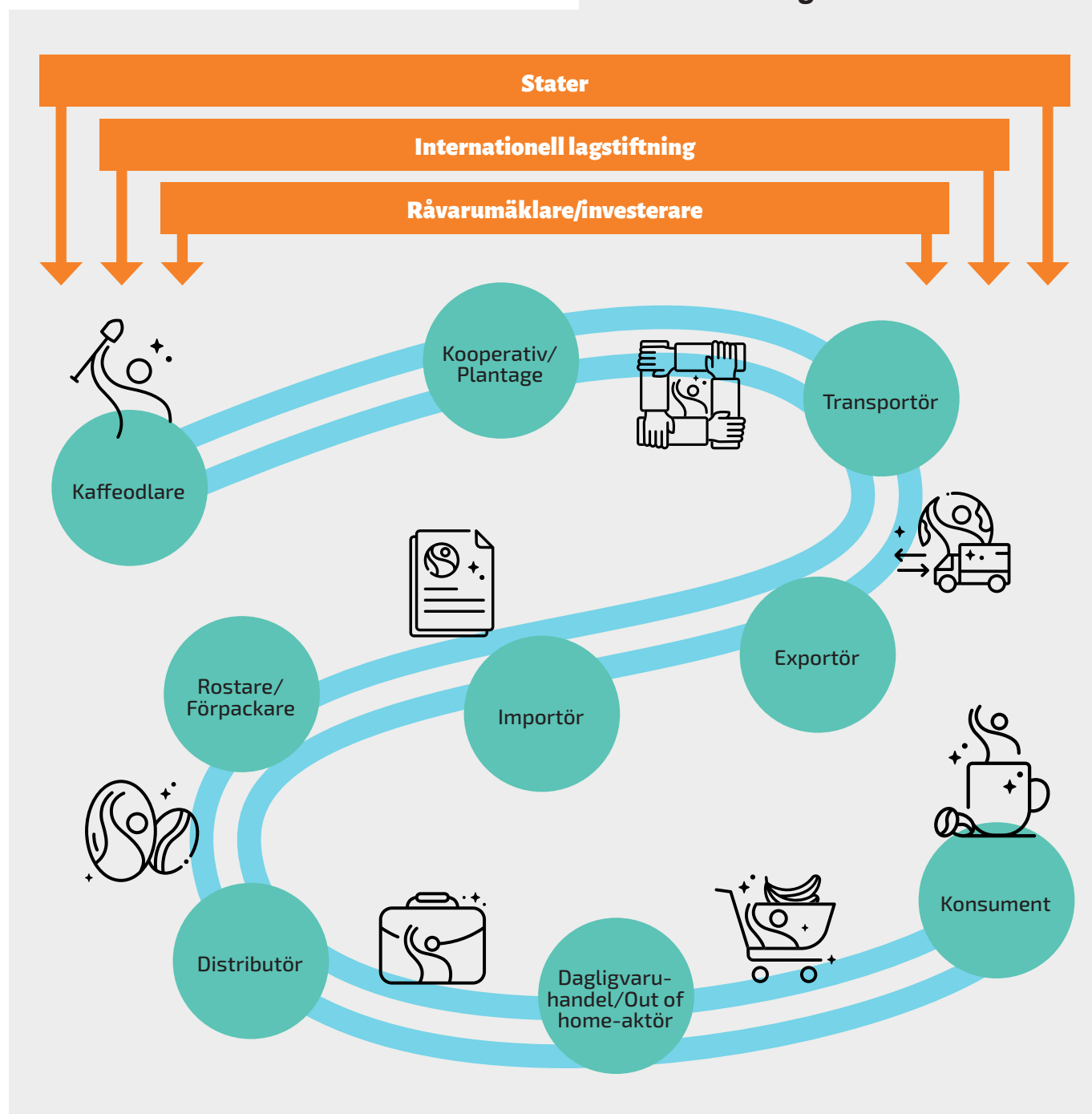
Många av de risker och utmaningar som finns i produktionen av kaffe gäller också andra jordbruksprodukter, inte minst sådana som odlas i länder med utbredd fattigdom. Men kaffe är också på många sätt en speciell råvara med en mycket komplex värdekedja.

Kaffe är i dag den näst mest handlade råvaran i världen efter olja. Det är också en av de mest konsumerade dryckerna i världen, med cirka tre miljarder koppar kaffe dagligen.⁴³ Som tidigare nämnts utgör kaffeindustrin en inkomstkälla för cirka 25 miljoner kaffeodlare, främst i länder med utbredd fattigdom. Om man räknar hur många som på ett eller annat sätt är involverade i jordbruket med kaffe eller beroende av det för sin försörjning blir siffran dock betydligt högre – omkring 100 miljoner.⁴⁴

"Kaffeproduktionen blir mer och mer komplicerad. Inte bara på grund av miljöproblem och produktivhetsproblem, utan även externa socioekonomiska faktorer och orättvis konkurrens inom systemet."

Citat från Fairtrades odlarenkät

Värdekedjan för kaffe från kaffeodling till konsument

Arabica & robusta

Arabica och robusta är de huvudsakliga kaffesorterna på marknaden, med 58 respektive 42 procent av den globala produktionen 2020. Många olika faktorer kan påverka en kaffebönas kvalitet, men arabica anses ofta ha en bättre kvalitet och en sötare smak. Robusta innehåller nästan dubbelt så mycket koffein, vilket ger en mer bitter smak som ofta är mer passande för espressoblandningar.⁹⁹

Arabicaplantan är temperaturkänslig och odlas bäst på en altitud mellan 600 och 2 000 meter över havet. Den odlas med fördel i skogsjordbruk (agroforestry) eftersom den växer naturligt och trivs bra i skugga, gärna i regnskog i skuggan av gamla träd. Robustaplantan är mer tålig mot varierande temperaturer och kan odlas upp till 600 meter över havet och i stark sol. Den är också mer resistent mot växtsjukdomar och ger ofta större skördar.¹⁰⁰

Foto: Fairtrade Sverige

Växande exportmarknad

Under kaffesäsongen 2021/2022 producerade de kaffeexporterande länderna 167 miljoner kaffesäckar à 60 kilo.⁴⁵ Brasilien och Vietnam är de länder som driver på den globala produktionen och som står för störst andel. Därefter följer Colombia, Indonesien, Etiopien, Honduras, Indien, Uganda, Mexiko och Peru.⁴⁶ Den globala kaffeproduktionen växer med en årlig takt på cirka två procent i genomsnitt, med kraftiga svängningar från år till år.⁴⁷

Eftersom mer än 70 procent av den globala kaffeproduktionen går på export betraktas kaffe främst som en exportvara. Den globala efterfrågan på kaffe har ökat med över 60 procent sedan 1990-talet, vilket har drivit på produktionen och exporten genom åren.⁴⁸ Efterfrågan beräknas också fördubblas till år 2050.⁴⁹ Marknaden växer inte bara i volym, utan också i komplexitet, med allt fler länder involverade i förädlingsprocessen och handeln. Vissa traditionella marknader är relativt mättade, medan nya marknader upplever en stark tillväxt.

Ojämnt inflytande i värdekedjan

Värdekedjan för kaffe innefattar flera olika produktionssteg och aktörer med olika mycket inflytande, från odlare till konsument. Kedjan inleds med att lokala leverantörer förser kaffeodlarna med olika insatsvaror, till exempel gödsel och bekämpningsmedel. Efter skörd och bearbetning säljer odlarna bönorna till kooperativ, exportörer eller andra producenter för fortsatt handel på en internationell marknad där större handelsaktörer och multinationella företag verkar, såsom rosterier och dagligvarukedjor.⁵⁰ Mer än 90 procent av kaffebönorna (i volym) exporteras i dag som råkaffe (det vill säga gröna, orostade bönor).⁵¹

Ungefär hälften av allt råkaffe handlas av fem av de största handelsaktörerna på marknaden och de tio största rosterierna producerar mer än en tredjedel av världens kaffe. Dessa aktörer har sammantaget en stor möjlighet – och makt – att bestämma vilka bönor och vilket kaffe som till slut säljs på kaféer, restauranger och i dagligvarukedjor runt om i världen. Det är en så kallad konsumtionsdriven värdekedja, där rostare och dagligvaruaktörer alltså sitter på merparten av inflytandet, värdet och vinsten.⁵²

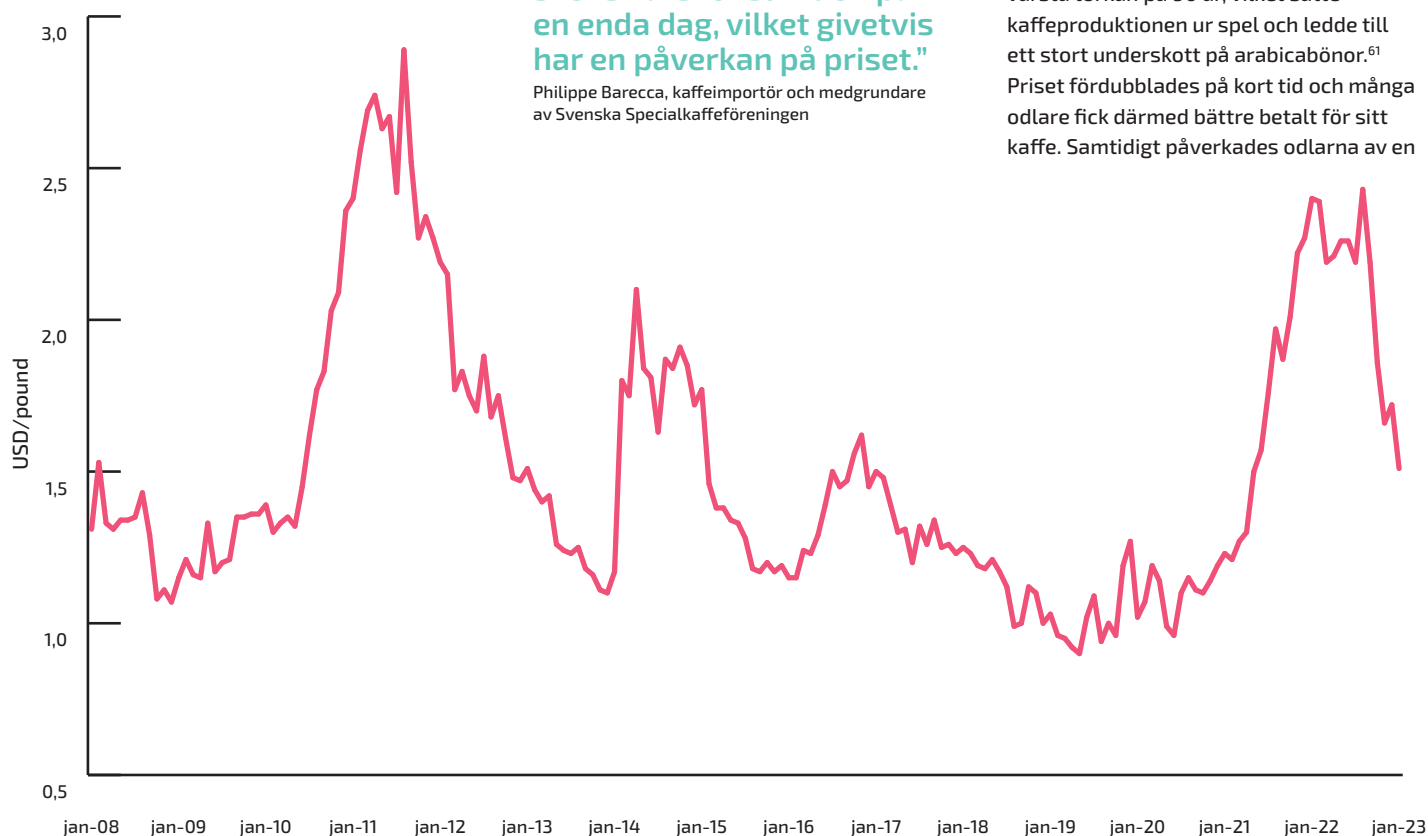
I konsumentledet är kaffemarknaden en lukrativ affär, med ett värde på cirka 102 miljarder amerikanska dollar år 2020.⁵³ Mindre lukrativ är marknaden i producentledet, där mindre än tio procent av kaffevärdet ligger.⁵⁴ Här sker den arbetsintensiva odlingen, men sällan den mer värdeskapande förädlingen i form av rostning och malning. Det beror inte bara på bristande resurser, utan också på tullhinder, hög konkurrens och tekniska utmaningar, som sammantaget begränsar möjligheten för de kaffeproducerande länderna att själva ta en större kontroll över förädlingsvärdet.⁵⁵

Liten andel till odlarna

Knappt tio procent av det totala värdet av kaffet hamnar hos odlarna – trots att de utför det mest krävande arbetet. Merparten av värdet tillfaller i stället bland annat rostare och dagligvaruhandel.

Världsmarknadspriset på arabicakaffe de senaste 15 åren

Statistik från markets.businessinsider.com.¹⁰¹

En börsnoterad råvara med volatilt världsmarknadspris

Kaffe är en börsnoterad råvara där priset primärt bestäms av utbud och efterfrågan, av de aktörer som handlar med råvaran. Arabicapriset sätts på Wall Street, robustapriset på London Stock Exchange.⁵⁶ Det innebär att investerare som varken jobbar med att producera eller sälja livsmedel kan investera och spekulera i kaffe. Detta påverkar direkt eller indirekt de olika aktörerna i värdekedjan för kaffe, inte minst kaffeodlarna i första ledet av kedjan. Det faktum att det spekuleras i kaffe gör att odlarna har en begränsad möjlighet att påverka sina inkomster och arbetsvillkor. Möjligheten att förhandla pris direkt med köpare är marginell, eftersom köparen inte ensam kan besluta om priserna. Dessa sätts alltså i stället centralt, långt ifrån verkligheten där kaffet odlas.⁵⁷

"De största aktörerna på kaffemarknaden är inte producenter och rostare, utan pensionsfonder och spekulatörer. Men även hedgefonder spelar en stor roll för kaffepriset. Handeln med kaffekontrakt är otroligt volatil och det kan handla om två till tre års svensk årskonsumtion på en enda dag, vilket givetvis har en påverkan på priset."

Philippe Barecca, kaffeimportör och medgrundare av Svenska Specialkaffeföreningen

Odlare sårbara vid stora svängningar

Den dagliga internationella börshandeln med kaffe karakteriseras av stora volymer och signifikanta kursrörelser. Exempelvis låg priset i augusti 2022 på 2,43 dollar per amerikanskt pound på arabicakaffe (cirka 0,5 kilo), för att i januari 2023 ligga på 1,44 dollar, en förändring med cirka 40 procent på bara sex månader. När den här rapporten skrivs i mars 2023 ligger världsmarknadspriset för ett pound arabicakaffe på 1,70 dollar.⁵⁸

Bortsett från en priskris mellan 2000 och 2004 och justerat för köpkraft och inflation, var det genomsnittliga världsmarknadspriset för kaffe historiskt lågt mellan åren 2015 och 2020.⁵⁹ 2019 blev situationen så svår att colombianska odlare hotade att ta bort sitt kaffe från börserna, eftersom kaffepriset inte ens täckte produktionskostnaden. Enligt data från Colombias nationella federation för kaffeodlare (FNC) skulle odlarna ha behövt 760 000 pesos för 125 kilo kaffe för att täcka de grundläggande kostnaderna för produktion. Men priset låg på 690 000 pesos.⁶⁰

Under 2021 steg kaffepriset kraftigt, bland annat på grund av att Brasilien under sommaren drabbades av den värsta torkan på 90 år, vilket satte kaffeproduktionen ur spel och ledde till ett stort underskott på arabicaböner.⁶¹ Priset fördubblades på kort tid och många odlare fick därmed bättre betalt för sitt kaffe. Samtidigt påverkades odlarna av en

stigande inflation och högre produktionskostnader, vilket ått upp hela eller delar av vinsten.⁶² Bara mellan maj och november steg priset med 45 procent, vilket av International Coffee Organization (ICO) beskrevs som "rekordhög volatilitet".⁶³

Efter den snabba prisökningen 2021 sjönk världsmarknadspriset återigen till nivåer som innebar försörjningssvårigheter för världens kaffeodlare.⁶⁴

Volatiliteten på världsmarknaden gör att odlarna inte kan veta i förväg vad de kommer få för sitt kaffe. Det kan skapa en ekonomisk osäkerhet och göra det svårt att planera familjeekonomin långsiktigt.

"Kaffe är världens näst största handelsvara efter olja, med en stor volatilitet, stora kursrörelser och stora volymer. För varje cents förändring av kaffepriset uppåt eller nedåt handlar det om stora pengar totalt. Så man ska ha väldigt respekt för kaffebörsen."

Philippe Barecca, kaffeimportör och medgrundare av Svenska Specialkaffeföreningen

"Investeringar för att mildra klimatförändringarna kräver ett transparent och rimligt pris som täcker produktionskostnaderna och genererar tillräcklig lönsamhet för en hållbar verksamhet."

Citat från Fairtrades odlarenkät

Flera kommersiella aktörer inom kaffeindustrin har också identifierat odlarnas osäkra situation som en avgörande hållbarhetsrisk. Nespresso skriver exempelvis i sin senaste rapport att odlarna utsätts för "oacceptabla nivåer av osäkerhet och risker, exempelvis på grund av klimatförändringar och ekonomisk instabilitet, vilket hotar deras försörjning." Företaget beskriver de volatila kaffepriserna som sätts på börsen i New York och fluktuationer i växelkursen som en stor utmaning när det gäller att säkra odlarnas inkomster. Sedan 2020 betalar Nespresso som lägsta priser i nivå med Fairtrades minimipris för 95 procent av det kaffe som köps in. Fram till 2025 har företaget dessutom som målsättning att skala upp införandet av referenspriset för levnadsinkomst i samtliga odlingar i Colombia, Peru, Indonesien, Mexiko och Guatemala som ingår i hållbarhetsprogrammet AAA.⁶⁶

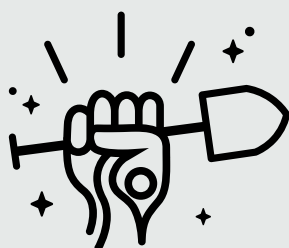
Världsmarknadspriset påverkar både produktionen & samhällsutvecklingen

Enligt International Coffee Organization (ICO) visar kvantitativa analyser ett starkt samband mellan förändringar i det internationella världsmarknadspriset på kaffe och ekonomisk och social utveckling. Högre priser är exempelvis förknippade med fler arbetstillfällen på landsbygden, högre inkomster och lägre fattigdomsnivåer, ökad livsmedelsförsörjning och minskad ojämlikhet.⁶⁵ Som tidigare nämnt behöver odlarna också högre inkomster om de ska kunna investera i ett mer miljömässigt hållbart jordbruk.

Nytt minimipris för Fairtrade-certifierat kaffe 2023

I mars 2023 uppdaterades Fairtrades minimipris på kaffe. Detta efter en öppen konsultationsrunda där alla aktörer i värdekedjan för Fairtrade-certifierat kaffe erbjudits att delta. Höjningen innebär en ökning med mellan 19 och 29 procent från tidigare minimipris samt en höjning av det extra prispåslaget för ekologiskt med omkring 33 procent. Minimipriset ligger nu på 1,80 dollar per amerikanskt pound arabicakaffe. Den ekologiska prisdifferentialen ligger på 0,40 cent.

Minimipriset är en lägstanivå som odlare och köpare ska utgå ifrån i förhandling. Det syftar till att agera skyddsnät när världsmarknadspriset på kaffe är så lågt att odlarna riskerar gå med förlust på sin produktion. När världsmarknadspriset var som allra lägst under 2019 innebar Fairtrades dåvarande minimipris en betalning som var dubbelt så stor som det kaffeodlarna fick på världsmarknaden. Det gav en viss stabilitet i vad som annars var väldigt tuffa tider.

Stater som aktörer

Utvecklingen av kaffe som en global handelsvara handlar inte bara om producenter och konsumenter på en global marknad där prissättningen styrs av utbud och efterfrågan. Den lokala kontexten som kaffeodlare verkar i kan också ha en stor betydelse. Kaffe odlas ofta i regioner där förekomsten av våld, knarkhandel, trafficking och annan olaglig verksamhet är utbredd – till exempel i Colombia, Mexiko och Peru. I andra länder påverkas odlarna av oroligheter kopplat till väpnade konflikter, till exempel i Burundi och Kongo-Kinshasa.⁶⁷

I dessa länder finns också stora politiska och nationella intressen som påverkar utvecklingen, produktionen och konsumtionen på olika sätt. Regeringar och nationella "kaffemyndigheter" (coffee marketing boards) spelar en avgörande roll för utvecklingen av kaffeindustrin, genom bland annat strukturreformer, policyer och investeringar för att på olika sätt gynna den inhemska produktionen och öka exportintäkterna på kort och lång sikt.⁶⁸

Det kan handla om satsningar på forskning och utveckling, riktlinjer för kvalitetsförbättringar, stöd till producenter och marknadsföring av kaffet på både den inhemska och internationella marknaden, liksom insatser för att engagera en yngre generation att vilja arbeta inom kaffeproduktionen i framtiden.⁶⁹ Ofta handlar satsningarna om att komma till rätta med ett kortsiktigt problem, exempelvis genom att skjuta till resurser för att upprätthålla exportvolymer eller utveckla nya kaffesorter som svar på en viss produktionsutmaning. Sällan adresseras den mer komplexa verkligheten där valet av jordbruksmetod kan påverka naturens egen motståndskraft och därmed den långsiktiga, hållbara produktionen av kaffe. Dessutom innebär den ensidiga inriktningen på kaffe att odlarna i mindre grad ges incitament att diversifiera sitt jordbruk och öka sina inkomstmöjligheter genom att odla flera grödor samtidigt.

Några exempel

- I Vietnam skalades kaffeproduktionen upp enormt under slutet av 1990-talet med hjälp av ekonomiskt och tekniskt stöd från Världsbanken. Syftet var att gynna landets utveckling genom att öka befolkningens sysselsättningsgrad och höja exportintäkterna, men i praktiken ledde det till ett enormt överutbud av robustakaffe av låg kvalitet.⁷⁰
- I Colombia stödjer den nationella kaffefederationen (FNC) kaffeodlare genom att bidra med forskning, teknisk utveckling och stöd i exportfrågor.⁷¹ Mellan år 2012 och 2018 initierade organisationen en omplantering av uppåt 420 000 hektar mark där odlare uppmanades byta till en kaffesort som bättre stod emot den ökända svampsjukdomen La Roya. Omkring 80 procent av landets kaffeplantor tillhör nu den La Roya-resistenta sorten.⁷² Problemet är att La Roya inte är den enda produktionsutmaningen för colombianska kaffeodlare som nu i stället plågas av andra klimatrelaterade risker som den nya kaffesorten visat sig sämre på att stå emot, som till exempel torka och extrema regn.⁷³
- Tanzanias regering tog 2018 beslut om att införa nya procedurer för produktion och försäljning av kaffe med krav på att allt kaffe skulle säljas på en central auktion som ägs och styrs av the Tanzania Coffee Board – och att alla kaffeodlare ska vara organiserade i kooperativ.⁷⁴

“Kaffeodlare har påverkats av sina regeringar att lägga alla ägg i samma korg och enbart odla kaffe. Kaffe skördas en gång per år och det kan ju bli en dålig skörd – eller så kan världsmarknadspriset vara så lågt att de trots bra skörd går miste om en stabil inkomst. Här finns ett kortsiktigt vinstperspektiv som kaffeodlarna förlorar på. De saknar den trygghet de skulle få genom att även odla andra grödor.”

Monika Firl, globalt produktansvarig för kaffe på Fairtrade International

Nya EU-direktiv för företags ansvarstagande

Även internationell lagstiftning kan få stor inverkan på den globala handeln med kaffe. Hittills har det funnits frivilliga principer som regeringar och företag på olika sätt förbundit sig att följa i sina värdekedjor, men dessa har enligt många haft en alltför begränsad effekt i verkligheten.⁷⁵ Därför har ett flertal civilsamhällesorganisationer och även många av företagen själva efterlyst tydligare regelverk för företag, inklusive en enhetlig och förutsägbar lagstiftning med syfte att öka respekten för mänskliga rättigheter och miljö och motverka ohållbara handelsmetoder. På sistone har flera olika initiativ som kan påverka vägen framåt för en mer hållbar kaffehandel fallit på plats på EU-nivå.

Det tydligaste exemplet är direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om mänskliga rättigheter och miljö, även kallat Corporate Sustainability Due Diligence Directive (eller CSDDD). EU väntas fatta beslut om direktivet senast under våren 2024.⁷⁶

EU:s medlemsländer har därefter två år på sig att införliva direktivet i nationell lagstiftning. Det kommer att skärpa kraven för företags ansvar att respektera mänskliga rättigheter och visa miljöhänsyn i sin produktion. Men det är ännu oklart om företag kommer att ansvara för att hela värdekedjan täcks in och huruvida lagstiftningen endast kommer att gälla de allra största företagen eller även små och medelstora företag.⁷⁷

En annan viktig förordning som redan är beslutad och som kommer att börja gälla inom hela EU i december 2024 för stora företag (och i juni 2025 för mindre företag) är den om avskogningsfria produkter och som ska förhindra förekomsten av produkter på EU:s inre marknad som kan kopplas till avskogning.⁷⁸

Lagförslagen är till för att värna miljön och skydda utsatta människor längst bak i värdekedjan från kränkningar, men så som de är formulerade nu finns en risk för att ansvaret och kostnaderna för att uppfylla de nya kraven hamnar till oproportionerligt stor del i odlarled i stället för hos företagen själva.⁷⁹ Avskogningsdirektivet kommer också i många fall innebära ett hinder för odlare att använda sig av den relativt vanliga "klimatanpassningsåtgärden" att flytta sina plantor högre upp i bergen (se "Avskogningens moment 22", sidan 11).

Sammanfattning

- Ungefär hälften av allt råkaffe handlas av fem av de största handelsaktörerna på marknaden. De tio största rosterierna producerar mer än en tredjedel av världens kaffe.
- Rostare och dagligvaruaktörer har ett stort inflytande över kaffemarknaden och tar hem merparten av värdet och vinsten. Endast en mindre del av värdet tillfaller kaffeodlarna i första ledet, där arbets- och levnadsvillkoren är som sämst.
- Kaffe är en börsnoterad råvara med ett volatilt världsmarknadspris. Det faktum att det spekuleras i kaffe gör att odlarna har en begränsad möjlighet att påverka sina inkomster och arbetsvillkor. Under vissa perioder har världsmarknadspriset varit så lågt att odlarna gått med förlust på sitt arbete.
- Kaffebranschen karakteriseras av stora politiska och nationella intressen och odlare påverkas ofta av den lokala kontexten i respektive kafferegion.
- Kaffebranschen kommer att påverkas av nya regelverk som syftar till att öka respekten för mänskliga rättigheter och miljöhänsyn genom värdekedjan, men som i sin nuvarande utformning riskerar att påverka småskaliga jordbruk negativt.

Den svenska kaffemarknaden – lockpriser & maktkoncentration

Sverige är ett av de länder i världen där det konsumeras mest kaffe per capita. Hur vi handlar med kaffe och vilka sorter vi väljer påverkar andra aktörer i värdekedjan. En framtid där kaffet blir dyrare eller svårare att få tag på skulle också ge märkbara konsekvenser för Sverige, både för handeln och i människors vardag.

Ett nationellt intresse

Sverige är ett handelsberoende land där över hälften av all mat vi konsumerar kommer ifrån import.⁸⁰ Internationell handel med varor och tjänster är avgörande för och genomsyrar vårt samhälle. Kaffet är dessutom en viktig vara för de flesta svenskar, så till den grad att vi ransonerat kaffe i krigstider.

Men kaffe är inte vilken handelsvara som helst. Enligt Stockholm Environment Institute (SEI) ökar den stora kaffekonsumtionen även Sveriges sårbarhet för de globala klimatförändringarna, eftersom dessa hotar stabiliteten och tillgången på varor som spelar en viktig roll i den svenska ekonomin. Detsamma gäller handeln med vissa andra råvaror från länder med utbredd fattigdom, såsom majs, ris, rösocker och soja.⁸¹ SEI menar att Sverige därför har en skyldighet att se över marknaden för dessa varor samt bidra med klimatanpassning i berörda länder – annars riskerar kaffet att bli en symbol för den växande ojämlikheten även inom Sveriges gränser. Detta eftersom det kan bli så dyrt att bara den som har mycket pengar har råd att konsumera kaffe i framtiden.⁸²

“Det enda de nordiska länderna kan göra för att anpassa sig till riskerna i den globala värdekedjan för kaffe, är att hitta sätt att stödja småskaliga odlare i deras strävan att klimatanpassa jordbruket.”

Stockholm Environment Institute

Foto: Lena Granefelt

Svenskarnas kaffe-konsumtion

Sverige ligger på sjätte plats på listan över de länder där det dricks mest kaffe per capita i världen, med cirka 3 koppar per person och dag.⁸³ Det såldes cirka 77 miljoner kilo kaffe i Sverige 2022.⁸⁴ Dagligvaruhandeln stod för 64 procent av denna försäljning, resterande andel såldes inom out of home-sektorn, det vill säga den konsumtion som sker utanför hemmet.⁸⁵

Certifierat kaffe

Det finns ett antal olika tredjeparts-certifieringar som syftar till att göra det lättare för konsumenter att välja kaffe som är hållbart producerat.

Fairtrade-märkningen innebär bland annat att kaffet är producerat med särskilt höga krav på social och ekonomisk hållbarhet. Kriterierna omfattar bland annat arbetsvillkor, demokrati, jämställdhet och ekonomiska villkor. Fairtrade är den enda certifiering som ställer krav på ett garanterat minimipris för att möjliggöra en hållbar försörjning för odlare.

KRAV och EU-ekologiskt är två olika

märkningar som innebär att kaffet är ekologiskt odlat. En skillnad mellan dem är att KRAV även innefattar vissa krav på arbetsvillkor.⁸⁶ Det finns också kaffesorter som är dubbelcertifierade, alltså märkta med exempelvis både KRAV och Fairtrade.

Av den totala kaffeförsäljningen i dagligvaruhandeln i Sverige 2022 utgjorde ekologiskt kaffe nio procent⁸⁷ och Fairtrade-märkt kaffe fem procent⁸⁸. Försäljningen av både ekologiskt och Fairtrade minskade i samband med att livsmedelspriserna ökade under 2022.⁸⁹ När det gäller kaffe syns minskningen främst under det fjärde kvartalet 2022, då försäljningen av Fairtrade-märkt kaffe gick ner med cirka tio procent.⁹⁰

Kaffeodlare står nu inför en dubbel utmaning. Med inflationen ökar deras produktionskostnader samtidigt som allt färre konsumenter väljer att köpa kaffe som garanterar ett minimipris.

Utöver så kallade tredjeparts-certifieringar som exempelvis Fairtrade och KRAV finns också på flera kaffepaket märken som symboliserar företagens egna hållbarhetsinitiativ. Undersökningar visar att många konsumenter upplever att det finns för många märkningar och att det är svårt att veta vilka märkningar som går att lita på. EU-kommissionen har lagt fram ett lagförslag för att reglera vilken typ av märkningar som ska få finnas på livsmedel och vilka påståenden som är certifierade av en extern part.⁹¹

Kaffe i dagligvaruhandeln

Precis som på den globala kaffemarknaden finns en stor del av inflytandet över den svenska marknaden samlat hos ett fåtal större aktörer. Den svenska konsumentmarknaden för kaffe domineras av tre dagligvarukedjor som äger 90 procent av livsmedelsmarknaden samtidigt som fyra rosterier har ungefär lika stor marknadsandel i leverantörsledet. Maktkoncentration inom dagligvaruhandeln beskrivs av bland annat branschorganisationen Livsmedelsföretagen – liksom av 6 av 10 tillfrågade svenskar – som ett oligopol, som minskar den fria konkurrensen och riskerar leda till att pressen ökar på underleverantörer.⁹²

De flesta dagligvarukedjor och butiker har ett brett utbud av kaffesorter och varumärken, inklusive kedjornas egna varumärken. Olika leverantörer och varumärken dominerar i olika delar av landet och kvalitet och prisbild går från lågpris till premium. På senare år har utbudet av hela bönor, espressorostningar, kapslar och iskaffedrycker ökat och därmed tagit hyllplats från det vanliga, malda bryggkaffet. Dessutom har vissa out of home-aktörer såsom Starbucks och Lavazza tagit fram kaffesorter som i dag även konkurrerar inom dagligvaruhandeln.

Kaffeförsäljningen inom den svenska dagligvaruhandeln har varit relativt

stabil under de senaste 20 åren, med vissa upp- och nedgångar beroende på variationer i utbud och efterfrågan. En ökning i försäljning skedde under pandemin då fler jobbade hemifrån.⁹³ Men på grund av stigande livsmedelspriser och försämringar i människors privatekonomi har det skett en tydlig försäljningsminskning under de senaste två åren.⁹⁴

Den svenska kaffemodellen

I den svenska dagligvaruhandeln fungerar kaffe som en lockvara. När en butik annonserar för extrapris på kaffe väljer många konsumenter att göra sin veckohandling i just den butiken. Faktum är att kaffe toppar listan över varor som är mest eftersökta på kampanjpris i Sverige.¹⁰²

Kaffe är alltså ett av svensk dagligvaruhandels största dragplåster. Tidigare rapporter har visat att cirka 50 procent av allt kaffe i handeln säljs på kampanj. Under 2022, då livsmedelspriserna i Sverige ökade kraftigt, var siffran dock betydligt högre – då såldes 66 procent av allt kaffe på kampanj. Det var den högsta andelen av alla produktgrupper i dagligvaruhandeln.¹⁰³

Modellen med kaffe som lockvara som i princip alltid finns på kampanj kallas ibland "den svenska kaffemodellen"

"Långa och nära relationer skapar en säkerhet både för oss och odlare. Dessutom köper vi kaffe från hållbart certifierade odlingar, till exempel Fairtrade. På våra resor ser vi med egna ögon de positiva effekterna av hållbarhetscertifieringarna. Vi driver också egna utvecklingsprojekt med fokus på att stärka småskaliga odlares utvecklingsmöjligheter. Kaffebanschen har många utmaningar och vi är övertygade om att Löfbergs både kan och måste bidra till en positiv utveckling. För klimatets och kaffeodlarnas skull förstås, men också för alla kaffeälskare i Sverige."

Kajsa-Lisa Ljudén, Head of Sustainability på Löfbergs

Foto: Maria Steén

och är delvis unik för Sverige.¹⁰⁴ Modellen bygger på att pris förhandlas mellan dagligvarukedjor och leverantörer fem gånger per år.¹⁰⁵ Prissättningen styrs i stort av dagligvarukedjorna ICA, Coop och Axfood som förhandlar med fyra stora rosterier: Arvid Nordquist, Löfbergs, Gevalia och Nestlé (Zoégas). Dessa rosterier har 90 procent av dagligvarumarknaden.¹⁰⁶ Kampanjfördelar ges till den aktör som kommer med det bästa erbjudandet, vilket främst handlar om lägsta pris, men även kan innefatta andra mervärden.¹⁰⁷

Fairtrade-märkt och ekologiskt kaffe säljs sällan på kampanj, vilket gör att det upplevs som mycket dyrare än annat kaffe. Det i sin tur hindrar många konsumenter från att handla mer hållbart, något som blir extra tydligt i inflationstider. Butikerna uppnår sina mål med att driva kunder till butiken med hjälp av lågpriskaffet och räknar med att den som vill handla hållbart kommer att göra det oavsett pris. Men under 2022 när livsmedelspriserna ökade i Sverige minskade den totala försäljningen av Fairtrade-märkt och ekologiskt kaffe. Detta samtidigt som andelen kaffe som såldes på kampanj ökade.

"I ekonomiskt tuffa tider gynnas de aktörer som har det lägsta priset på sin produkt i hyllan. Vi kan också konstatera att kampanjandelen ökat kraftigt när svenska hushåll i allt större utsträckning letar kampanjerbjudanden."

Glenn Lekbrant, Country Manager Retail Sweden på Arvid Nordquist

Vad kostar hållbart kaffe?

Under 2022 har konsumentpriset på kaffe ökat en hel del. I medier och på insändarsidor har det talats om att kaffet har blivit "sanslöst dyrt"¹²⁴ och "otroligt dyrt"¹²⁵.

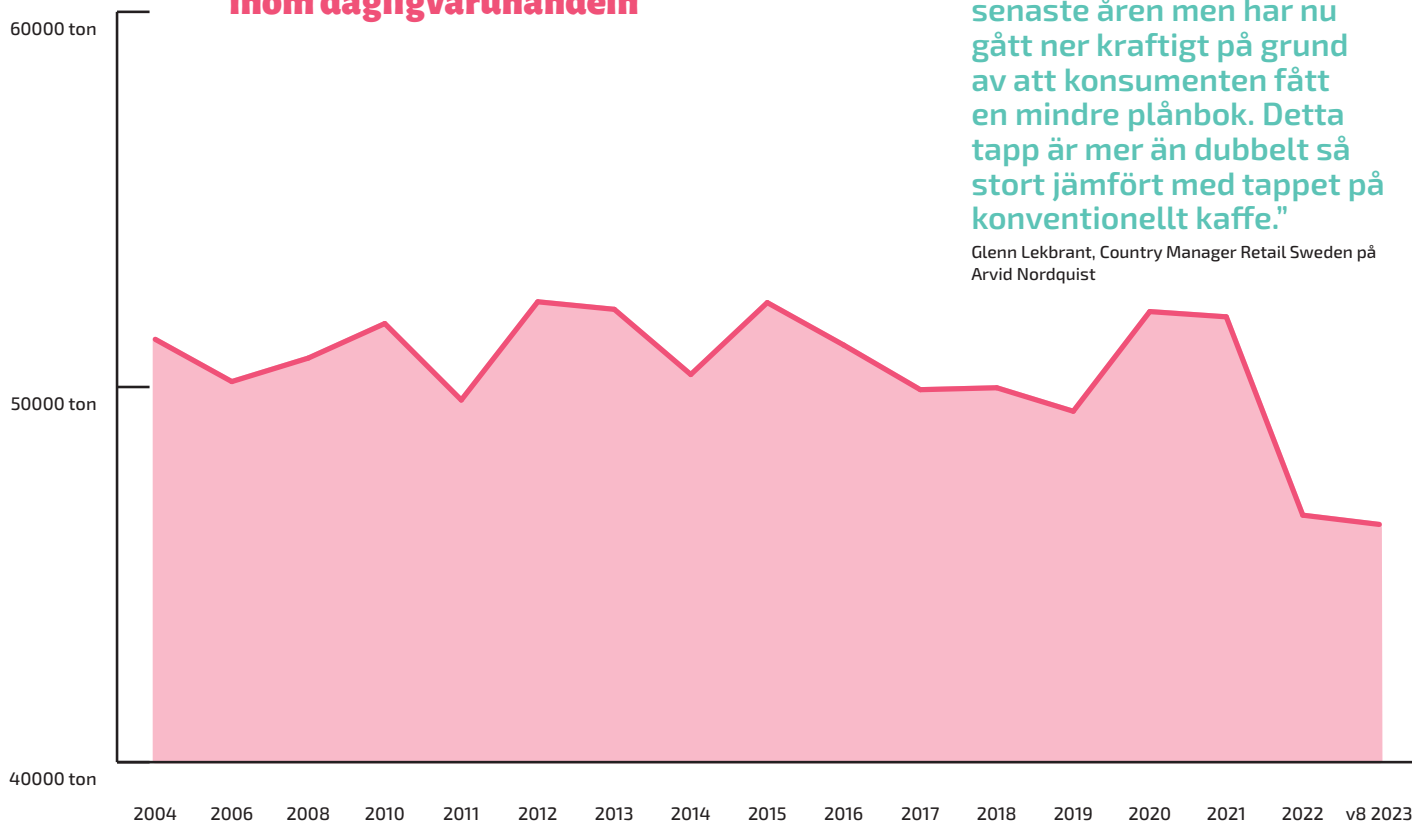
När den här rapporten skrivs i mars 2023 kostar ett paket Fairtrade-märkt kaffe på 450 gram mellan 60 och 85 kronor, enligt de tre största dagligvarukedjornas e-handelstjänster. Det är ett historiskt högt konsumentpris.¹²⁶

Samtidigt kan det vara intressant att sätta kaffepriset i relation till vad konsumenter spenderar på andra varor och vad kaffet kostar per kopp. Utslaget per hembryggd kopp blir priset för Fairtrade-märkt kaffe knappt 1,20 kronor, räknat på att ett paket kaffe räcker till cirka 60 koppar. Det är avsevärt mindre än vad konsumenter betalar för exempelvis energidrycker och smaksatt vatten på flaska.

Foto: Lena Granefelt

Volymutvecklingen för bönkaffe inom dagligvaruhandeln

"Ekologiskt och Fairtrade-certifierat kaffe har haft en fantastisk utveckling under senaste åren men har nu gått ner kraftigt på grund av att konsumenten fått en mindre plånbok. Detta tapp är mer än dubbelt så stort jämfört med tappet på konventionellt kaffe."

Glenn Lekbrant, Country Manager Retail Sweden på Arvid Nordquist

Kategorin bönkaffe inkluderar allt kaffe i butikshyllan: malet, hela bönor med mera. Källa: Nielsen.

Kaffe utanför dagligvaruhandeln

Kaffeförsäljningen sker inte bara inom dagligvaruhandeln utan också på hotell, restauranger, kaféer, catering, fastfood, servicehandel och i kaffeautomater. Denna typ av försäljning kallas ibland med ett samlingsnamn för out of home. Försäljningen till out of home-aktörer sker i stor utsträckning genom grossister och här finns stora aktörer med kunder inom både privat och offentlig sektor. Inom out of home är försäljningen i hög grad kundstyrd och man har i regel långsiktiga inköpsavtal, serviceavtal och maskinlösningar, vilket skiljer sig från dagligvaruhandeln där försäljningen bygger mer på kortare avtal och kampanjpriser.¹⁰⁸

Eftersom aktörerna inom out of home-sektorn ofta arbetar med längre ledtider kan de fatta mer strategiska och långsiktiga inköpsbeslut än dagligvaruhandeln. Två exempel på aktörer som under en längre tid har arbetat strategiskt med hållbarhet är hotellkedjorna Scandic och Nordic Choice Hotels. Båda serverar 100 procent Fairtrade-märkt kaffe sedan många år tillbaka. Det är exempel på initiativ som har bidragit till att försäljningen av Fairtrade-märkt kaffe har varit relativt stabil inom out of home även under 2022.

“Vi kan bidra till ökad hållbarhet inom kaffeindustrin genom att höja bottennivån på de egna varumärkena och endast sälja certifierat kaffe, ställa krav på transparenta leverantörskedjor vid upphandling och följa upp leverantörens arbete i leverantörskedjan genom revisioner, projekt för arbetare etcetera.”

Jessika Widerberg, kategorichef för kaffe på Martin & Servera

Offentlig konsumtion

Vid sidan av dagligvaruhandeln och privata out of home-aktörer köps kaffe också in av offentliga aktörer. Exakt hur mycket kaffe som upphandlas av det offentliga är svårt att få en samlad bild av, men landets 290 kommuner och 21 regioner köper in kaffe till bland annat sjukhus, skolor och förskolor, äldreomsorg och kommunhus. Bland offentliga inköpare finns också mer än 300 myndigheter som gör inköp både till sin externa verksamhet och de egna kontoren.¹⁰⁹

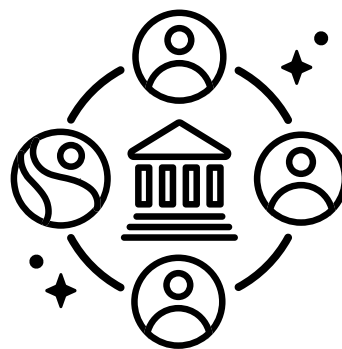
Offentliga aktörer har ett uppdrag som skiljer sig från privata företag. Här finns riktlinjer, principer och lagar som på olika sätt syftar till att gynna eller säkerställa mer hållbara inköp, utifrån bland annat lagen om offentlig upphandling (LOU) och Agenda 2030.¹¹⁰ Det finns ett starkt stöd bland den svenska befolkningen för att kommuner och regioner ska arbeta mer med hållbarhetskrav i offentlig upphandling. Stödet finns även bland riksdagspartierna, där samtliga anser att den offentliga upphandlingen ska bidra till en mer hållbar samhällsutveckling.¹¹¹

En enkät med Sveriges kommuner och regioner som Fairtrade Sverige genomförde under 2023 visar också på stor medvetenhet om vikten av att upphandla certifierat kaffe. Bland annat svarar 92 procent av kommunerna och 88 procent av regionerna att de ställer krav på någon form av hållbarhetsmärkning i sina inköp.

Samtidigt skiljer sig resultaten mycket åt mellan olika aktörer. Av svaren framgår också att systemen för att följa upp den offentliga upphandlingen och se över hur stor andel av det

konsumerade kaffet som är hållbarhetsmärkt ofta är bristande.¹¹²

En tidigare undersökning som genomförts av Fairtrade Sverige visar att många offentliga inköpare själva efterlyser ökad kompetens och tydligare styrdokument för att möjliggöra mer hållbara inköp. Endast två procent av myndighetsaktörerna uppger i enkäten att de gör en systematisk och dokumenterad uppföljning av efterlevnaden av miljömässiga och sociala krav som ställts vid offentlig upphandling.¹¹³

Sammanfattning

- Den stora kaffekonsumtionen ökar Sveriges sårbarhet för de globala klimatförändringarna, eftersom dessa hotar stabiliteten och tillgången på varor som spelar en viktig roll i den svenska ekonomin.
- Den svenska konsumentmarknaden för kaffe domineras av tre dagligvarukedjor – en tydlig maktkoncentration och en slags oligopolmarknad.
- Försäljningen av ekologiskt och Fairtrade-märkt kaffe minskade under 2022, med ett särskilt stort tapp i fjärde kvartalet.
- Den svenska kaffemodellen bygger på att kaffe ofta säljs som en lockvara i butiken. Det kaffe som säljs på kampanj är i allmänhet inte ekologiskt eller Fairtrade-märkt.
- Den offentliga upphandlingen av kaffe i Sverige följer vissa regelverk och viljan att handla hållbart är ofta stor. Samtidigt omsätts det inte alltid i praktiken när beslut fattas inom offentlig upphandling.

Blir det någon påtår 2050?

Foto: Fairtrade Sverige

Den samlade bilden av förutsättningarna för framtidens kaffeodling är alarmerande. Trots att många av de problem som omger kaffet har varit kända under en längre tid och trots de hållbarhetssatsningar som genomförs av olika aktörer på marknaden, finns det inte mycket som tyder på att situationen blir bättre. Tvärtom pekar en hel del på motsatsen.

Det finns starka marknadskrafter – och väldigt många människor – som har ett intresse av att det även i framtiden går att producera och konsumera kaffe. Det är därför osannolikt att kaffe blir en total bristvara 2050. Å andra sidan kan man också säga att tidsramen för den här rapportens frågeställning är väl generöst tilltagen: Produktionen av kaffe står inför ett antal existentiella hot här och nu. Om inte sättet som kaffe produceras, handlas och konsumeras på förändras i grunden, kommer de hoten att märkas mycket tydligare långt före 2050.

Efterfrågan växer – odlingsbar mark krymper

Efterfrågan på kaffe förväntas fördubblas till år 2050 samtidigt som den odlingsbara arealen beräknas minska med hälften. Därför behövs strategier för en framtida kaffeproduktion. Den största utmaningen handlar om att gå från hög avkastning i monokulturer till klimatsmarta kaffeodlingar i skogsmiljö, som gynnar både skogen och den biologiska mångfalden. Eftersom kaffeplantan är en perenn planta som lever i 20–30 år innebär detta skifte i odlingssystem långsiktig planering och behov av investeringar. Dessvärre saknas sådana investeringar i dag, eftersom nästan inga vinster hos företagen inom kaffeindustrin återinvesteras i en mer hållbar produktion. Kaffeodlare tjänar också alldeles för lite för att själva kunna ta de nödvändiga stegen.

"Vi kommer behöva minska vår odling av kaffe eller bara odla specialkaffe, sälja bättre, sälja direkt till rosteriet eller till köparen, så att det blir rättvist för båda parter. Men oavsett tror jag att många småskaliga kaffeodlare kommer att försvinna helt."

Citat från Fairtrades odlarenkät

Vem vill odla kaffe i framtiden?

Att medelåldern på odlare är över 60 år innebär att de som odlar vårt kaffe i dag till största delen kommer att behöva ha ersatts långt innan 2050. Om inte villkoren för odlare drastiskt förbättras, är det svårt att se hur det ska gå till.

"Ungdomarna flyr landsbygden, vilket ytterligare komplicerar hållbarheten i hela jordbrukssektorn."

Citat från Fairtrades odlarenkät

Att odla kaffe är i dag en lågbetald och arbetsintensiv verksamhet som sällan lockar unga. Endast en mindre del av världens kaffeodlare har en inkomst från sitt odlade som täcker de grundläggande kostnaderna för försörjning och uppehälle. Nio av tio odlare som intervjuats för denna rapport ser också framför sig att det kommer att bli ännu svårare att odla kaffe i framtiden.

Mot den bakgrunden är det inte förvånande att många unga i stället väljer att flytta in till städerna eller migrera till andra länder för att hitta arbetstillfällen som ger bättre möjlighet till försörjning. Redan i dag syns tydliga tecken på att den tillgängliga arbetskraften både är åldrande och minskande.

Vem vill betala för hållbart odlat kaffe?

För att trygga kaffets framtid kommer det att krävas en omställning om till mer hållbart producerat kaffe, och det förutsätter att odlare får en betalning som går att leva på. Men, efter att under en tid ha växt, har andelen Fairtrade-märkt och/eller ekologiskt odlat kaffe som säljs i Sverige stagnerat – och under 2022 har andelen sjunkit. Kaffe har under en längre tid marknadsförts och sålts på ett sätt som bidragit till att ett pris på mindre än två kronor per kopp upplevs som orimligt dyrt av många konsumenter.

Även här är det svårt att se att detta kommer att ändras av sig självt utan omfattande satsningar från handlare och andra marknadsaktörer.

"Konsumenterna är inte tillräckligt medvetna, så de föredrar att köpa ett konventionellt kaffe i stället för att betala lite mer för ett ekologiskt. Och ja, vår ekonomi är redan körd i botten."

Citat från Fairtrades odlarenkät

Vem har råd med framtidens kaffe?

Även om kaffet inte helt försvinner från marknaden finns en hel del som talar för att tillgången kommer att vara kraftigt begränsad. Det kan i sin tur leda till att bara de med god ekonomi över huvud taget kommer att ha råd att köpa kaffe. Det blir helt enkelt en lyxprodukt. Ett annat tänkbart scenario är att kaffet ransoneras, det vill säga att man bara får köpa en viss mängd kaffe under en viss angiven period.

Men samtidigt som mycket pekar på växande problem både för kaffeodlare och för kaffemarknaden i stort är det naturligtvis inte ödesbestämt. Hur framtiden kommer att se ut beror på hur olika aktörer, från odlare till konsumenter, agerar. I de följande avsnitten tittar vi på möjliga vägar framåt mot en mer hållbar kaffemarknad.

"Hur kaffemarknaden kommer att se ut 2050 beror delvis på hur klimatet utvecklas. Ser vi samma utveckling som nu så kommer vi se högre prisbilder i handeln vilket riskerar att minska kaffekonsumtionen. Att ha koll på sin värdekedja och arbeta med hållbara initiativ kommer att vara ännu viktigare i framtiden."

Glenn Lekbrant, Country Manager Retail Sweden på Arvid Nordquist

Foto: Juan Nicolás Becerra Manrique

Odlarledd innovation

"För att hantera de utmaningar som kaffeodlingen har och kommer att ha inom en nära framtid behöver odlare och köpare samarbeta för att möta klimatförändringarna. Var och en bidrar från sitt håll. Det är nödvändigt för att säkerställa en hållbar produktion."

Citat från Fairtrades odlarenkät

Situationen är ny för alla och klimatförändringarna är i sig oförutsägbara. Eftersom kaffe är en känslig gröda med en särskild uppsättning utmaningar kopplade till sig kommer lösningen dessutom att behöva se olika ut beroende på var och i vilken typ av jordbruk kaffet odlas. Det kommer alltså inte att finnas ett tydligt svar eller en mall som går att applicera på alla problem. Det behövs flera lösningar – och de lösningarna behöver utgå från den verklighet odlare möter varje dag. En viktig förutsättning kommer därför att vara att stärka odlarnas förutsättningar att prova sig fram och dela kunskap med varandra.

Experterna finns på marken

Klimatförändringarna och kaffepriset är akuta frågor i dag och odlarnas främsta intresse är att klara sitt dagliga levebröd. Men de vill också säkra marken för framtida generationer och veta att odlingen kommer att fortsätta gå i arv.¹¹⁴ För många kaffeodlare inom familjejordbruk har det därför varit naturligt att testa sig fram i jordbruket och hitta långsiktiga metoder som säkrar den framtida tillgången på kaffe. Ofta besitter de dessutom redan en djup kunskap och erfarenhet om lokala förutsättningar som gått i arv i många generationer.¹¹⁵ Men efter decennier av prispress och motstridiga intressen har sådana jordbruksmetoder ofta prioriterats ned till förmån för mer kortsiktiga "lösningar" som snabbt ska generera stora mängder kaffe, oavsett framtida kostnad för jorden och produktionen.¹¹⁶ Det är bra med initiativ för förbättrad produktion, men inte om det sker på bekostnad av odlarnas framtida möjlighet att bruka jorden.

Frånvarande i diskussionen

Samtidigt som odlarna tillhör den grupp som redan i dag tvingas leva med konsekvenserna av klimatförändringarna är de ofta frånvarande i de viktiga diskussionerna kring utvecklingen framåt. Vid stora internationella kaffemöten, där klimatförändringar och odlares situation ofta är på agendan, har odlarrepresentanter som bäst fått komma och lyssna. Men de är sällan inbjudna att tala och dela med sig av sina erfarenheter. I stället står världsaktörer som FAO, ICO, Världsbanken och de nationella kaffemyndigheterna på talarlistorna. Det är aktörer som är viktiga för den globala omställningen och vars expertis väger tungt, men som samtidigt i realiteten befinner sig långt borta från odlarnas dagliga verklighet.¹¹⁷

"Jag går på hur många stora internationella kaffemöten som helst, där utmaningarna inom jordbruket diskuteras. Men väldigt sällan får vi höra direkt från odlarna själva på sådana sammankomster – trots att de ofta redan är på god väg att utveckla innovativa lösningar för sitt jordbruk."

Monika Firl, globalt produktansvarig för kaffe på Fairtrade International

När odlare får utrymme att prova sig fram

Under 2013 nådde svampangreppet La Roya sin topp i Centralamerika och många kaffeodlingar gick helt förlorade under angreppet. International Coffee Organization räknar med att de ekonomiska förlusterna på grund av La Roya uppgick till 500 miljoner dollar bara det året. Som respons spenderade branschaktörer och nationella kaffemyndigheter hundratals miljoner dollar för att främja mer motståndskraftig besprutning av plantorna, i ett försök att rädda skörden. Monika Firl, globalt produktansvarig för kaffe på Fairtrade International, berättar om ett besök hon gjorde på kaffekooperativet COMSA i Honduras:

– Men så träffade jag Oscar Alonzo, vars odling var nästan helt och hållet orörd av svampangreppet. Hans grannar, som odlade enligt konventionella metoder, hade alla enorma problem med sina odlingar, medan han fick helt fantastisk avkastning på sitt kaffe.

Oscar Alonzos sätt att odla kaffe gick emot alla antaganden som mainstream-forskning och kaffebranschen gjorde under den tiden

om hur La Roya-krisen kunde hanteras. Några år tidigare hade han själv kämpat med liknande problem som hans grannar nu kämpade med, men då fått stöd från sitt kooperativ i att gå över till en odlingsmetod som harmoniserade med naturen, återta fördelaktiga mikroorganismer i jorden och regenerera marken så att den praktiskt taget blev immun mot sjukdomar. När Oscar Alonzo såg att plantorna hade aktiverat sitt naturliga skydd mot svampen, intensifierade han de ekologiska och regenerativa metoderna han redan använde – bland annat genom att spraya flytande kompost på de mest utsatta löven och använda sig av vattenfyllda kokosnötskal för att stödja organismerna i jorden med stabil fuktighet.

– Om vi jämför Oscars approach med den som de allra flesta blev påräckade under La Royas topp, kan det liknas vid skillnaden mellan att ta antibiotika så fort man är lite snuvig och att bygga upp kroppens egna immunförsvar genom att äta hälsosamt, undvika stress, träna och dricka mycket vatten, säger Monika Firl.

Regenerativt jordbruk – tradition möter innovation

Odling med jordens långsiktiga hälsa i åtanke, diversifiering av grödor och arbete för att läka ekosystem – det vill säga metoder som kommer naturligt för många familjejordbrukare – är en nyckel i så kallad regenerativt odlande.¹¹⁸ Det beskrivs ibland som den metod där tradition möter innovation¹¹⁹ och anses ha praktiserats av ursprungsbefolkningar i årtusenden.¹²⁰ Metoden tillåter odlarna att ta en aktiv roll i att minska det existentiella hotet mot deras levebröd.¹²¹

Enligt flera av Sveriges mest framstående klimatforskare är regenerativt jordbrukande den nödvändiga vägen framåt för att säkra en hållbar livsmedelsförsörjning i framtiden.¹²²

“Vi behöver inte vänta på teknikens under: regenerativt jordbrukande kan minska klimatförändringarna avsevärt redan i dag.”

Rodale Institute, institut för ekologisk forskning

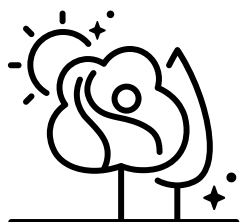
Stöd till befintliga lösningar

Att regenerativt jordbruk får ta mer plats betyder inte att modernisering och innovation med lösningar som delvis kommer utifrån inte också behövs – det kommer det att göra.¹²³ Men i alla aktörers strävan efter att hitta de bästa metoderna för att säkra framtidens kaffe behöver mer fokus framöver ligga på att möjliggöra, ge röst åt och använda de erfarenheter som redan finns. På det sättet kan odlare få ökad kapacitet att lära sig av varandra och skala upp de klimatanpassningsåtgärder som visar sig fungera – för att utveckla och stärka olika initiativ för ett mer hållbart jordbruk.

Konkret kan det handla om bransch- och utbildningsforum där odlare får komma till tals och utbyta erfarenheter, plattformar och mekanismer för kunskapsdelning och ökad tillgång till och insyn i den internationella marknaden. Och så – förstås – om investering och finansiering i de initiativ som redan tas av odlare världen över.

“Vi producenter behöver uppmärksammas och kompenseras för det faktum att vi planterar träd i kaffeområdena och andra extra utsatta områden. Vi sköter också om bergsområden för att undvika avskogning och öka syrehalten. Det vore bra med ökade incitament för det arbetet vi gör.”

Citat från Fairtrades odlarenkät

Fyra odlarinitiativ för kunskapsdelning på Fairtrade-kooperativ

I Honduras anordnade ett kooperativ kurser i hållbart odlande. Deltagare reste in från Peru, Mexiko och Guatemala för att lära sig om mikroorganismer i jorden, diversifiering och fördelarna med exempelvis kompostering och droppbevattning.

I Kenya resulterade en utbildning i hållbart jordbrukande i en klimathandbok som kan användas av kaffeodlare över hela världen.

I Vietnam tränade odlare varandra i hur de kan hantera svampangrepp på kaffeplantan utan att använda sig av skadliga bekämpningsmedel.

Genom klimatskolor i Indien, Indonesien, Laos och Vietnam har odlare fått tillgång till väderstationer för att upptäcka klimatrelaterade hot och få vägledning i bevattningsmetoder.

Edgar Chasquero Ocaña, Peru, har genom Fairtrade fått utbildning i hur han kan klimatanpassa sin kaffeodling. Foto: Christoph Köstlin

Sammanfattning

- Det finns ingen färdig mall för odling av framtidens kaffe – lösningarna kommer se olika ut beroende på region och typ av jordbruk.
- Svaren och kunskapen behöver i större grad komma från odlarna själva. De har alltför ofta inte fått möjlighet att vara närvarande de platser där stora beslut kring framtidens kaffe fattas.
- Globala aktörer bör i större utsträckning investera i och skala upp de klimatanpassningsåtgärder som redan genomförs på marken.

Vägar framåt & rekommendationer

Priset

Många av de problem och hot kaffeproduktionen står inför har en sak gemensamt: De bottenar i en affärsmodell som i grunden är ohållbar för människorna som befinner sig i första ledet av värdekedjan. Om de som odlar vårt kaffe ska kunna fortsätta behövs mekanismer som bidrar till att skydda odlare mot de stora svängningar och kraftiga prisfall som präglar kaffemarknaden. Här behöver fler kommersiella aktörer ta ett större ansvar för att garantera ett minimipris som möjliggör hållbar produktion. Även konsumenter kan behöva vänja sig vid att en kopp hembryggt kaffe för ungefär 1,20 kronor inte är ett orimligt högt pris. Alternativet är att det kommer att kosta oss alla betydligt mer i framtiden.

Innovationerna

Som nämns i föregående avsnitt kommer de utmaningar kaffeodlingen står inför att kräva nytänkande och nya sätt att odla. Odlare kan och behöver själva spela en viktig roll i att utveckla, testa och sprida dessa innovationer. Utöver en hållbar ekonomisk modell kommer det att krävas att den kunskap som odlarna redan sitter på tillvaratas och att det finns mekanismer för att sprida och dela kunskap mellan odlare. Här kan aktörer på den svenska kaffemarknaden bidra genom att investera i odlarledda klimatanpassningsåtgärder och använda certifieringar som Fairtrade för att öka odlares inflytande.

Samtidigt som framtidsutsikterna för kaffeproduktion är alarmerande finns mycket som aktörer på marknaden kan göra redan i dag för att bidra till en mer hållbar produktion. Här har vi sammanfattat några nödvändiga förflyttningar baserat på innehållet i den här rapporten.

Kunskapen

Kunskapen om vad som krävs för hållbar produktion i alla delar av värdekedjan behöver höjas. När det gäller aktörer i Sverige behövs – inte minst bland konsumenter – ökad kunskap om hur de inköpsbeslut vi fattar påverkar den globala kedjan och ytterst odlarna och klimatet. Många konsumenter upplever i dag att det finns för många olika typer av certifieringar och att det är svårt att veta vilka som går att lita på. Kommersiella aktörer kan bidra till att förtydliga skillnaden mellan tredjepartscertifieringar och andra typer av märkningar. Offentliga aktörer kan gå före genom att ställa krav på tredjepartscertifieringar och förklara varför.

"Det är väldigt viktigt att leta efter alternativ för att anpassa oss till klimatförändringarna och att öka medvetenheten bland alla aktörer i värdekedjan med kaffe."

Citat från Fairtrades odlarenkät

Den gemensamma färdplanen

Ingen aktör kommer ensam att kunna vända den alarmerande utvecklingen som kaffeodlare och andra beskriver i den här rapporten. Vare sig enskilda företag på marknaden eller konsumenter kan själva bära allt ansvar eller alla kostnader för en mer hållbar kaffebransch.

I stället krävs att alla aktörer inom värdekedjan för kaffe jobbar tillsammans mot hållbara mål så att kaffe ska fortsätta existera i den skala och med den kvalitet vi önskar även i framtiden. Om alla parter är överens om detta långsiktiga mål – och att det måste prioriteras över andra mer kortsiktiga intressen – kan gemensamma ramar och en väg framåt diskuteras.

Lagstiftningen

De lagstiftningsprocesser på EU-nivå som tagits upp i denna rapport, främst den kommande CSDD-direktivet, innebär en stor möjlighet att skapa en gemensam spelplan och att öka ansvarstagandet i hela värdekedjan. Men fortfarande finns stor osäkerhet kring hur regelverket kommer att utformas och vilka som kommer att omfattas. Här kan den svenska regeringen spela en viktig roll för att bidra till att lagstiftningen blir tillräckligt kraftfull och säkerställa att den implementeras i svensk lagstiftning.

Rekommendationer

Nedan följer en rad rekommendationer till fem olika grupper av aktörer i Sverige som vi bedömer har en viktig roll att spela för att vända utvecklingen framåt för svenskarnas favoritdryck.

Till Sveriges regering

- Erkänn Sveriges sårbarhet för globala klimatrisker genom vårt importberoende av länder med utbredd fattigdom där råvaror som kaffe odlas. Ta ansvar för riskerna genom att bland annat investera i klimatanpassningsåtgärder med särskilt fokus på att nå det småskaliga jordbruket. Driv även på för att andra länder ska leva upp till sina åtaganden för klimatkompensation i linje med Parisavtalet.
- Driv på för en stark och harmoniserad EU-lagstiftning för Human Rights Due Diligence genom det kommande CSDD-direktivet, i linje med UNGP och OECD:s riktlinjer. Driv också på för starkare hållbarhetskrav vad gäller offentlig upphandling på EU-nivå.
- Agera för ett skyndsamt och ambitiöst införlivande av CSDD-direktivet i svensk lagstiftning. Sverige bör vara ett föregångsland för andra EU-länder snarare än att lägga sig på den europeiska miniminivån.
- Uppmuntra och stärk möjligheterna för samarbeten över bransch- och landsgränser samt mellan kommersiella och offentliga aktörer, i strävan efter att hitta nya och befintliga lösningar på kaffekrisen. Samverka mer med näringslivet i frågor som rör högriskprodukter från länder med utbredd fattigdom.
- Ändra kraven i lagen om offentlig upphandling om att myndigheter bör ta hänsyn till miljömässiga, sociala och arbetsrättsliga frågor i offentlig upphandling, från börkrav (som uttrycker en önskan) till ska-krav (som måste uppfyllas). Stärk samtidigt kraven på uppföljning.

Till dagligvaruhandel & kaffeföretag

- Investera i odlarledda klimatanpassningsåtgärder och initiativ för mer hållbart jordbrukande på plats i kaffets producentländer.
- Formulera tydliga mål för att öka försäljningen av hållbart kaffe, exempelvis att allt kaffe ska vara tredjeparts-certifierat samt att en viss andel ska vara Fairtrade-märkt. Inkludera en plan för hur andelen successivt ska öka.
- Ta ett strategiskt beslut att minska mängden kaffe som säljs enligt dagens lågprismodell och/eller kampanja även ekologiskt och Fairtrade-märkt kaffe parallellt med det övriga kampanjkaffet, för att erbjuda den medvetna konsumenten ett prisvärt, hållbart alternativ.
- Förenkla för konsumenten att fatta hållbara val genom ökad marknadsföring i butik, i produktblad osv. Hjälp konsumenten förstå vikten av tredjeparts-certifieringar.

Till out of home-aktörer

- Gör medvetna sortiments- och inköpsval och välj tredjeparts-certifierat kaffe i så stor utsträckning som möjligt, helst med en certifiering som garanterar ett minimipris till odlaren.
- Kommunicera externt och internt om erbjudandet av Fairtrade-märkt eller annat tredjeparts-certifierat kaffe – inklusive varför det är viktigt – som ett led i det strategiska hållbarhetsarbetet.

Till offentlig sektor

- Föregå med gott exempel för resten av marknaden genom att ställa krav på att kaffet som köps in är 100 procent dubbelcertifierat Fairtrade och ekologiskt. Utbudet av sådant kaffe är numera stort och det finns därför inga hinder för att välja det framför annat kaffe.
- Följ upp sociala, etiska och miljömässiga hållbarhetskrav i den offentliga upphandlingen för att säkerställa att skattepengar inte bidrar till ökad fattigdom, barnarbete och negativ påverkan på mänskliga rättigheter och miljö.
- Diplomera er kommun till en Fairtrade City eller regionen till en Fairtrade Region för att få extra stöd till utbildning och kommunikationsstöd för upphandlare, inköpare och verksamheter.

Till konsumenter

- Välj Fairtrade-märkt, ekologiskt kaffe i så stor utsträckning som möjligt och efterfråga certifierat kaffe om det inte finns i din lokala butik eller på ditt favoritkafé. Även om du bara köper Fairtrade-kaffe varannan gång gör det stor skillnad.
- Efterfråga att hållbart kaffe också säljs på priskampanj, så att prisskillnaden mellan certifierat och icke-certifierat kaffe inte upplevs som för stor.
- Försök påverka de större inköpen på din arbetsplats eller i din kommun genom att lyfta frågan om certifierat kaffe med din närmaste chef eller representant i kommunen.
- Minska kaffesvinnet. I genomsnitt håller vi ut en tredjedel av kaffet vi brygger i slasken. Genom att använda rätt mängd kaffe (7 gram per 125 ml vatten ska räcka) och att bara brygga så mycket som du kommer att dricka, kan du välja hållbart producerat kaffe och samtidigt spara pengar. Överblivet kaffe kan frysas in och användas till iskaffe eller chokladbollar.
- Håll dig informerad om riskerna med vissa utsatta råvaror och vad olika certifieringar innebär och välj schysst producerade livsmedel när det är extra viktigt. Information finns bland annat hos Livsmedelsverket, Konsumentverket, Sveriges konsumenter, på [fairtrade.se](https://www.fairtrade.se) och i den här rapporten.

Slutnoter

- 1 "Coffee prices and sustainability", IISD / SSI (2022). <https://www.iisd.org/system/files/2022-09/2022-global-market-report-coffee.pdf>
- 2 "Landet som dricker mest kaffe i världen: Så mycket dricker Sverige", Kaffejournalen (2022). <https://kaffejournalen.se/kaffedrickande-i-varlden-sverige/>
- 3 "Landet som dricker mest kaffe i världen: Så mycket dricker Sverige", Kaffejournalen (2022). <https://kaffejournalen.se/kaffedrickande-i-varlden-sverige/>
- 4 "Global trade of coffee and its economic effect in the value chain", Vargaz-Hernandez, J.G. (2020). https://www.researchgate.net/publication/352001634_GLOBAL_TRADE_OF_COFFEE_AND_ITS_ECONOMIC_EFFECT_IN_THE_VALUE_CHAIN
- 5 "Kaffets historia", Kaffeinformation. <https://www.kaffeinformation.se/grunder/kaffets-historia/>
- 6 "Kaffets historia", KaffeGuide.se. <https://www.kaffeguide.se/grunder/kaffets-historia/>
- 7 "Kaffets historia", Kaffeinformation. <https://www.kaffeinformation.se/grunder/kaffets-historia/>
- 8 "Kaffets historia", KaffeGuide.se. <https://www.kaffeguide.se/grunder/kaffets-historia/>
- 9 "Wages and working conditions in the coffee sector: the case of Costa Rica, Ethiopia, India, Indonesia and Vietnam", ILO (2022) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/projectdocumentation/wcms_765134.pdf
- 10 "Coffee prices and sustainability", IISD/SSI (2022). <https://www.iisd.org/system/files/2022-09/2022-global-market-report-coffee.pdf>
- 11 "Kaffeodlare i upprop mot för låga priset", Fairtrade Sverige (2018) <https://fairtrade.se/aktuellt/2018/kaffeodlare-i-upprop-mot-for-laga-priser/>
- 12 "2022 List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor", US Department of Labour, 2022. [2022-TVPR-List-of-Goods-v3.pdf \(dol.gov\)](https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/ILAB/child_labor_reports/tda2021/2022-TVPR-List-of-Goods-v3.pdf)
- 13 "2022 list of goods produced by child labor or forced labor", US Department of labor (2022). https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/ILAB/child_labor_reports/tda2021/2022-TVPR-List-of-Goods-v3.pdf
- 14 "Coffee prices and sustainability", IISD/SSI (2021). <https://www.iisd.org/system/files/2022-09/2022-global-market-report-coffee.pdf>
- 15 "Responsible Coffee Sourcing", Columbia Center on Sustainable Development (2021) <https://ccsi.columbia.edu/sites/default/files/content/pics/CCSI%20Responsible%20Coffee%20Sourcing%20Report.pdf>
- 16 "Climate-smart agriculture", World Bank (2021). <https://www.worldbank.org/en/topic/climate-smart-agriculture>
- 17 "With coffee, the only climate adaptation option for the Nordic region is to support producing countries", SEI. <https://www.sei.org/featured/climate-adaptation-nordic-countries/>
- 18 "Synchronous climate hazards pose an increasing challenge to global coffee production", PLOS CLIMATE (2023). <https://journals.plos.org/climate/article?id=10.1371/journal.pclm.0000134>
- 19 "Climate trouble brewing for Africa's coffee industry", African Business (2022). <https://african.business/2022/09/trade-investment/climate-trouble-brewing-for-africas-coffee-industry>
- 20 "The global challenge of adapting coffee to a changing climate", SEI (2021). <https://www.sei.org/featured/global-challenge-adapting-coffee-changing-climate/>
- 21 "Climate change could slash coffee production", Science (2014). <https://www.science.org/content/article/climate-change-could-slash-coffee-production>
- 22 "Climate trouble brewing for Africa's coffee industry", African Business (2022). <https://african.business/2022/09/trade-investment/climate-trouble-brewing-for-africas-coffee-industry>
- 23 "The coffee supply chain illustrates transboundary climate risks: Insights on governance pathways", SEI (2022). <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2022/04/220401a-burton-dzebo-coffee-supply-chain-2201b.pdf>
- 24 "Central America and Caribbean: Alert - El Niño conditions will heighten the food insecurity of subsistence farmers", Reliefweb (2014) "<https://reliefweb.int/report/guatemala/central-america-and-caribbean-alert-el-ni-o-conditions-will-heighten-food>
- 25 "The global challenge of adapting coffee to a changing climate", SEI (2021). <https://www.sei.org/featured/global-challenge-adapting-coffee-changing-climate/>
- 26 "The coffee supply chain illustrates transboundary climate risks: Insights on governance pathways", SEI (2022). [220401a-burton-dzebo-coffee-supply-chain-2201b.pdf \(sei.org\)](https://www.sei.org/wp-content/uploads/2022/04/220401a-burton-dzebo-coffee-supply-chain-2201b.pdf)
- 27 "The global challenge of adapting coffee to a changing climate", SEI (2021). <https://www.sei.org/featured/global-challenge-adapting-coffee-changing-climate/>
- 28 "Coffee in the 21st Century", Killeen, T. and Harper, G. (2016). <https://www.conservation.org/docs/default-source/publication-pdfs/ci-coffee-report.pdf>
- 29 "The effects of deforestation", WWF (2023) <https://www.wwf.org.uk/learn/effects-of-deforestation>
- 30 "Fairtrade Risk Map", Fairtrade International (2023). <https://ft-risk-assessment.netlify.app/commodities/coffee>
- 31 "The global challenge of adapting coffee to climate change" (SEI, 2021) <https://www.sei.org/featured/global-challenge-adapting-coffee-changing-climate/>
- 32 "EU ban on deforestation-linked goods sets benchmarks, say US experts", The Guardian (2023) <https://www.theguardian.com/environment/2023/jan/05/eu-ban-on-deforestation-linked-goods-sets-benchmark-say-us-lawmakers>
- 33 "Rätten till en levnadsinkomst: En förutsättning för Agenda 2030" (Fairtrade Sverige, 2019) <https://fairtrade.se/resource/rapport-levnadsinkomst/>
- 34 "Responsible Coffee Sourcing", Columbia Center on Sustainable Development (2021) <https://ccsi.columbia.edu/sites/default/files/content/pics/CCSI%20Responsible%20Coffee%20Sourcing%20Report.pdf>
- 35 "2022 list of goods produced by child labor or forced labor", US Department of labor (2022). https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/ILAB/child_labor_reports/tda2021/2022-TVPR-List-of-Goods-v3.pdf
- 36 "Barnarbete" Fairtrade Sverige (2023) <https://fairtrade.se/om-fairtrade/det-har-ar-fairtrade/vara-viktigaste-fragor/barnarbete/>

- 37 "Coffee, child labour, and education: Examining a triple social-ecological trade-off in an Afromontane forest landscape", Stockholm University (2022). <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059322001316?via%3Dihub>
- 38 "Priset på kaffe historiskt högt, vad betyder det?" Fairtrade Sverige (2022). <https://fairtrade.se/aktuellt/2022/priset-pa-kaffe-historiskt-hogt-vad-betyder-det/>
- 39 "Climate change and low farmer profitability threaten specialty coffee's future", World Coffee Portal (2018). <https://www.worldcoffeeportal.com/Latest/InsightAnalysis/2018/Climate-change-and-low-farmer-profitability-threat>
- 40 "The Amazon rainforest is on the verge of collapse — and the finance industry can help to conserve it", World Economic Forum (2022). <https://www.weforum.org/agenda/2022/03/how-finance-can-protect-amazon-rainforest-lynchpin-planet-health/>
- 41 "An innovation perspective to climate change adaptation in coffee systems", Environmental Science and Policy Journal (2019) <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1462901119301777>
- 42 "Fairtrade Risk Map", Fairtrade International (2023). <https://ft-risk-assessment.netlify.app/commodities/coffee>
- 43 "ICO Report – Coffee Market Overview, United Nations Conference on Trade and Development", ICO (2022). https://unctad.org/system/files/non-official-document/MYEM-ITEM_3a-Patacconi-10.10.22.pdf
- 44 "From the seeds to your cup", Livelihoods Funds (2021). <https://livelihoods.eu/from-the-seeds-to-your-cupglobal-coffee-production-in-5-key-facts-figures-2/#>
- 45 "Coffee Market Report - January 2023", ICO (2023). <http://www.ico.org/documents/cy2022-23/cmr-0123-e.pdf>
- 46 "Ensuring Economic Viability and Sustainability of Coffee Production", Sachs, J.D. et al (2019). <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/2/672#B2-sustainability-14-00672>
- 47 "Review of the Fairtrade Prices for Coffee", Fairtrade International (2012). <https://www.fairtrade.net/library/fairtrade-and-coffee-2012>
- 48 "The future of coffee", ICO (2021) <https://www.internationalcoffeecouncil.com/cdr2020?lang=es>
- 49 World Coffee Research 2017, <https://statics.teams.cdn.office.net/evergreen-assets/safelinks/1/atp-safelinks.html>
- 50 "Differentiation strategies in coffee global value chains through reference to territorial origin in Latin American countries", Marescotti, A.; Belletti, G. (2016). <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/2/672#B2-sustainability-14-00672>.
- 51 "ICO Coffee Development Report 2019 Overview", ICO (2019). <https://www.ico.org/documents/cy2018-19/ed-2318e-overview-flagship-report.pdf>
- 52 "Fairtrade Risk Map", Fairtrade International (2023) <https://ft-risk-assessment.netlify.app/commodities/coffee>
- 53 "Coffee prices and sustainability", IISD/SSI (2021). <https://www.iisd.org/system/files/2022-09/2022-global-market-report-coffee.pdf>
- 54 "The powerful role of intangibles in the coffee value chain", WIPO (2017). <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4229>
- 55 "ICO Coffee Development Report 2019 Overview", ICO (2019). <https://www.ico.org/documents/cy2018-19/ed-2318e-overview-flagship-report.pdf>
- 56 "Coffee Development Report 2021 - The Future of Coffee", ICO (2021). [Coffee Development Report 2021 | International Coffee Council](https://www.icao.org/documents/cy2021-22/coffee-development-report-2019.pdf)
- 57 "Priset på kaffe historiskt högt - vad betyder det? Fairtrade Sverige, 2022 <https://fairtrade.se/aktuellt/2022/priset-pa-kaffe-historiskt-hogt-vad-betyder-det/>
- 58 Markets Insider, 2023 <https://markets.businessinsider.com/commodities/coffee-price>
- 59 Green Coffee Prices and Coffee History (Covoya Specialty Coffee Blog 2022) <https://www.covoyacoffee.com/blog/coffee-prices-and-coffee-history.html>
- 60 "Colombian coffee growers aim to go it alone", Hessler, U. (2019). <https://www.dw.com/en/colombian-coffee-growers-retreat-from-new-york-market-amid-falling-prices/a-47724249>
- 61 "Värsta torkan på 90 år – tuft för Sao Paulos kaffeodlare", Sveriges Radio (2021). <https://sverigesradio.se/artikel/varsta-torkan-pa-90-ar-tuft-for-sao-paulos-kaffeodlare>
- 62 "Priset på kaffe historiskt högt – vad betyder det?", Fairtrade Sverige (2022). <https://fairtrade.se/aktuellt/2022/priset-pa-kaffe-historiskt-hogt-vad-betyder-det/>
- 63 International Coffee Organization (2022) <https://www.ico.org/>
- 64 Market Insider (2023) <https://markets.businessinsider.com/commodities/coffee-price>
- 65 "Coffee Development Report 2019", ICO (2019). <http://www.ico.org/documents/cy2021-22/coffee-development-report-2019.pdf>
- 66 "The Positive Cup – Accelerate Positive Impact Towards 2030", Nespresso (2022) <https://nestle-nespresso.com/the-positive-cup-strategy-towards-2030>
- 67 Fairtrade Risk Map, 2023 <https://ft-risk-assessment.netlify.app/commodities/coffee>
- 68 "The value of Coffee", ICO (2020). <https://www.internationalcoffeecouncil.com/cdr2021>
- 69 Coffee Board, Government of India (2014) <https://www.indiacoffee.org/about-us.html>
- 70 "World Bank Invests Large in Sustainable Coffee Development in Vietnam", Brown, N. (2015). <https://dailycoffeenews.com/2015/07/01/world-bank-investing-in-sustainable-coffee-development-in-vietnam/>
- 71 "The value of Coffee", ICO (2020). <https://www.internationalcoffeecouncil.com/cdr2021>
- 72 "Coffee production in the face of climate change: Colombia", Sustainable Coffee Challenge (2019) https://www.sustaincoffee.org/assets/resources/Colombia_CountryProfile_Climate_Coffee_6-7.pdf
- 73 "Climate change threatens Colombia's smallholder coffee farms" Giving Compass (2022). <https://givingcompass.org/article/climate-change-threatens-colombias-smallholder-coffee-farms>
- 74 "The value of Coffee", ICO (2020). <https://www.internationalcoffeecouncil.com/cdr2021>
- 75 "Makes Rules on Rights Binding for Businesses", Human Rights Watch (2016) <https://www.hrw.org/news/2016/05/30/make-rules-rights-binding-businesses>
- 76 "Corporate Sustainability Due Diligence Directive - A Focus on Your Entire Value Chain" (PWC, 2022) <https://www.pwc.lu/en/sustainable-finance/a-year-of-esg/corporate-sustainable-due-diligence-directive.html>
- 77 "EU Due diligence legislation for a positive impact: How to ensure smallholder farmers, workers and artisans in global supply chains are not left behind?" (Fair Trade Advocacy Office, 2021) <https://fairtrade-advocacy.org/wp-content/uploads/2021/11/Signed-FT-movement-demands-paper-4-11-2021.pdf>
- 78 "EU ban on deforestation-linked goods sets benchmarks, say US experts" (The Guardian, 2023) <https://www.theguardian.com/>

- environment/2023/jan/05/eu-ban-on-deforestation-linked-goods-sets-benchmark-say-us-lawmakers
- 79 "Making Human Rights Due Diligence Work for Small Farmers and Workers in Global Supply Chains" (University of Greenwich, 2022) <https://fairtrade-advocacy.org/wp-content/uploads/2020/06/UoG-HRDD-Full-Report-60pp-FINAL-SECURED.pdf>
- 80 "Försörjningsgrad", LRF (2019). <https://www.lrf.se/mer-om-vara-omraden/forsorjningsgrad/>
- 81 "Climate Change, Trade and Global Food Security" (SEI, 2021) <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2021/09/climate-trade-global-food-security-sei-report.pdf>
- 82 "New risk horizons: Sweden's exposure to climate risk via international trade", SEI (2022). <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2022/09/new-risk-horizons-sei2022.033.pdf>
- 83 "Landet som dricker mest kaffe i världen: Så mycket dricker Sverige", Kaffejournalen (2022) <https://kaffejournalen.se/kaffedrickande-i-varlden-sverige/>
- 84 SCBs Statistikdatabas, Handel med varor och tjänster, 2022.
- 85 Nielsen Scantrack v 1-52 (2022). Jämfört mot SCB:s statistikdatabas.
- 86 "Vem betalar priset för ditt kaffe - om kaffeodling, människorna och naturen", Naturskyddsföreningen (2015) https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/11103109/kafferapport_lo_0.pdf
- 87 Ekologiska Årsrapporten 2022, Organic Sweden, [Ekologiska Årsrapporten 2022 \(ekolantbruk.se\)](https://www.ekologiska.se/arsrapporten-2022)
- 88 Fairtrades licensrapporter, 2022
- 89 "Kaffe tappar då färre köper rättvisemärkt" (Omvärlden, 2022) <https://www.omvarlden.se/nyheter/kaffet-tappar-da-farre-koper-rattvisemarkt>
- 90 "Allt färre handlar ekologiskt - nu ställer ekolantbruket Svånö gård om" (Sveriges Radio, 2023) <https://sverigesradio.se/artikel/allt-farre-handlar-ekologiskt-nu-staller-ekolantbruket-svano-gard-om>
- 91 "EU-förslag mot "grönmålning" kan stärka KRAV", KRAV (2022) <https://www.krav.se/aktuellt/eu-forslag-mot-gronmalning-kan-starka-krav/>
- 92 "Svenskarna kritiska till dagligvaruhandelns oligopolmakt", Livsmedelsföretagen (2021). <https://www.livsmedelsforetagen.se/nyheter/svenskarna-kritiska-till-dagligvaruhandelns-oligopolmakt/>
- 93 Ur intervju av Ola Höiden med Glenn Lekbrant (mars 2023), Country Manager Retail Sweden på Arvid Nordquist.
- 94 "Kaffet tappar då färre köper Rättvisemärkt", Omvärlden (2023) <https://www.omvarlden.se/nyheter/kaffet-tappar-da-farre-koper-rattvisemarkt>
- 95 "Can Agroforestry Help Coffee Farmers Become More Resilient To Climate Change?" (Earth.org, 2022) <https://earth.org/agroforestry-coffee-farms/>
- 96 "Shaded Coffee and Cocoa – Double Dividend for Biodiversity and Small-scale Farmers", Ecological Economics (2017) <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921800915302512?via%3Dihub>
- 97 "Climate change-resilient hybrid coffee, with added profits" (EU Cordis, 2021) <https://cordis.europa.eu/article/id/435693-climate-change-resilient-hybrid-coffee-with-added-profits>
- 98 "An innovation perspective to climate change adaptation in coffee systems" (Environmental Science and Policy Journal, 2019) <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1462901119301777>
- 99 "Coffee prices and sustainability", IISD/SSI (2022). <https://www.iisd.org/system/files/2022-09/2022-global-market-report-coffee.pdf>
- 100 "Coffee prices and sustainability", IISD/SSI (2022). <https://www.iisd.org/system/files/2022-09/2022-global-market-report-coffee.pdf>
- 101 <https://markets.businessinsider.com/commodities/coffee-price>
- 102 "Lockpriser viktigare än någonsin" (SvD, 2022) <https://www.svd.se/a/rIMak3/lockpriser-viktigare-an-nagonsin>
- 103 "Hushållens dagligvaruinköp 2022", DLF (2022) <https://www.dlf.se/nyhet/hushallens-dagligvaruinkop-2022-sa-mycket-handlar-hushallen-for-per-koptillfalle/>
- 104 "Billiga bönor ger bittra konsekvenser" (SvD, 2019) <https://www.svd.se/a/yvo0Kx/billiga-bonor-ger-bittra-konsekvenser>
- 105 "Därför blir kaffet allt dyrare - trots sjunkande råvarupris" (DN, 2022) <https://www.dn.se/ekonomi/darfor-blir-kaffet-allt-dyrare-trots-sjunkande-ravarupris/>
- 106 Ur intervju av Ola Höiden med Philippe Barreca (februari 2023), Kaffeimportör och medgrundare av Svenska Specialkaffeföreningen
- 107 Ur intervju av Ola Höiden med Glenn Lekbrant (mars 2023), Country Manager Retail Sweden på Arvid Nordquist.
- 108 Ur intervju av Ola Höiden med Marita Winther (mars 2023), affärsområdeschef Kategori & Inköp på Martin & Servera.
- 109 "Myndigheter", Regeringskansliet (2023). <https://www.regeringen.se/lattlast-information-och-regeringen-och-regeringskansliet/myndigheter/>
- 110 "En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling", Regeringen (2022). <https://www.regeringen.se/contentassets/16c58fc78c254dd3a40a9998088fb384/en-skyldighet-att-beakta-vissa-samhallsintressen-vid-offentlig-upphandling.pdf>
- 111 "Sex av sju partier vill driva frågan om hållbar offentlig upphandling", Fairtrade Sverige (2022). <https://fairtrade.se/aktuellt/2022/sex-av-sju-partier-vill-driva-fragan-om-hallbar-offentlig-upphandling/>
- 112 Enkät genomförd av Fairtrade Sverige under januari och februari 2023.
- 113 "Rapport: Så kan den offentliga upphandlingen bli mer hållbar", Fairtrade Sverige (2022). <https://fairtrade.se/om-fairtrade/sa-funkar-det/rapporter/rapport-sa-kan-den-offentliga-upphandlingen-bli-mer-hallbar/>
- 114 Odlaenkät genomförd av Fairtrade Sverige 2022
- 115 Five reasons IFAD is putting small scale farmers at the forefront of food systems transformation", International Fund for Agricultural Development, 2020. <https://www.ifad.org/en/web/latest/-/story/five-reasons-ifad-is-putting-small-scale-farmers-at-the-forefront-of-food-systems-transformation>
- 116 Rethinking Agriculture, European Environment Agency, 2022. <https://www.eea.europa.eu/publications/rethinking-agriculture>
- 117 Ur intervju av Fairtrade Sverige med Monika Firl, globalt produktansvarig för kaffe på Fairtrade International, 2023
- 118 "En jord för alla", Rockström, Johan (2023). <https://www.nok.se/titlar/allmanlitteratur-sakprosa/en-jord-for-alla/>
- 119 "What is Regenerative Agriculture" (Syngenta Group) <https://www.syngentagroup.com/en/regenerative-agriculture>
- 120 "Tradition meets Innovation" (Good Food Institute, 2019) <https://gfi.org/blog/regenerative-agriculture-and-alternative-proteins/>

- 121 "What is regenerative farming" (Climate Reality Project, 2019) <https://www.climaterealityproject.org/blog/what-regenerative-agriculture>
- 122 "En jord för alla", Rockström, Johan (2023). <https://www.nok.se/titlar/allmanlitteratur-sakprosa/en-jord-for-alla/>
- 123 "The future of coffee 2021", ICO (2021). <https://www.ico.org/documents/cy2022-23/coffee-development-report-2021.pdf>
- 124 "Orimligt dyrt kaffe - något måste göras åt matpriserna", Sundsvalls Tidning (2023) <https://www.st.nu/2023-02-11/orimligt-dyrt-kaffe--nagot-maste-goras-at-matpriserna>
- 125 "Kaffepriset ökar igen - så stort är höjningen: "Otroligt dyrt" Nya Wermlands-Tidningen (2022) <https://www.nwt.se/2022/11/05/kaffepriset-okar-igen-sa-stor-ar-hojningen-otroligt-dyrt-a356a/>
- 126 "Kaffet har aldrig varit dyrare - här är orsaken" (Expressen, 2022) <https://www.expressen.se/ekonomi/konsument/kaffet-har-aldrig-varit-dyrare-har-ar-orsaken/>

